

Helsingin kenttäpoliiseista tehtyjen kanteluiden syyt vuonna 2020

Jenny Huikuri

12/2021

TIIVISTELMÄ

Jenny Huikuri: Helsingin kenttäpoliiseista tehtyjen kanteluiden syyt vuonna 2020

Opinnäytetyön muoto: tutkimuksellinen

Julkisuusaste: julkinen

Ohjaaja: Pekka Björk

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään Helsingin poliisilaitoksella työskentelevien kenttäpoliisien toimintaan kohdistuneiden hallintokanteluiden syitä. Tutkimuksen aineistona on käytetty Helsingin poliisilaitoksen kenttäpoliiseihin vuonna 2020 kohdistuneiden kanteluiden kanteluratkaisuja, joita oli yhteensä 17 kappaletta. Tutkimuksen teoriaosuudessa käydään läpi hyvän hallinnon perusteita, poliisin toimintaan kohdistuvaa laillisuusvalvontaa, sekä hallintokantelun tekemistä prosessina.

Tutkimuksessa käydään läpi vuonna 2020 annettujen kanteluratkaisujen pohjalta kanteluihin johtaneita syitä ja sitä, nouseeko syiden joukosta esiin jotain erottuvaa teemaa ja myös sitä, voidaanko kanteluratkaisujen perusteella katsoa kansalaisten tuntevan poliisin yleisiä toimivaltuuksia.

Tutkimuksessa läpikäytyjen kanteluratkaisujen perusteella vuonna 2020 ei noussut esille mitään yksittäistä erityistä syytä, joka johtaisi kenttäpoliisien toiminnasta kantelemiseen, vaan kanteluja tehtiin monista erilaisista syistä. Kanteluratkaisujen ja niihin annettujen vastineiden perusteella kanteluiden syyt ovat useimmiten ristiriidassa poliisien kanteluihin antamien vastineiden kanssa ja mikäli kantelijalta pyydettiin asiasta lisäselvitystä tai todisteita, ei näitä toimitettu. Tässä tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella kenttäpoliisien toiminnasta kantelun tehneiden kansalaisten ei voida olettaa tuntevan hyvin poliisin yleisiä toimivaltuuksia. Kanteluratkaisujen perusteella kenttäpoliisien on hyvä kiinnittää huomiota tapahtumien huolelliseen kirjaamiseen, sillä kantelutapahtumissa tilanne on yleensä kantelijan sana poliisin sanaa vastaan.

Sivumäärä: 34

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 12/2021

Avainsanat: hallintokantelu, oikeusasiamies, laillisuusvalvonta, toimivalta, hyvä hallinto

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	4
1.2 Tutkimusmenetelmä	4
1.3 Aineisto ja aiheen rajaus.....	5
1.4 Aiemmin tehdyt tutkimukset.....	7
2 TEORIAPOHJA	8
2.1 Hyvän hallinnon perusteet	8
2.2 Laillisuusvalvonta	10
2.2.1 Laillisuusvalvonta poliisissa.....	11
2.3 Hallintokantelu.....	12
2.4 Hallintokantelun tekeminen ja siihen liittyvät muutoseikat.....	13
2.5 Hallintokantelun käsitteleminen	14
2.5.1 Kanteluprosessin rakenne.....	14
2.5.2 Asianosaisten kuuleminen kanteluprosessissa	15
2.5.3 Kanteluratkaisu ja sen aiheuttamat toimenpiteet	16
2.6 Poliisin toiminnasta kanteleminen vuosina 2019 ja 2020 eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusten mukaan	16
3 KATSAUS HELSINGIN KENTTÄPOLIISEISTA TEHTYJEN KANTELUIDEN SYIHIN VUODELTA 2020	17
3.1 Poliisin rasistinen toiminta	17
3.2 Poliisin liiallinen voimankäyttö	18
3.3 Poliisin toiminta liikenneonnettomuuspaikalla	19
3.4 Muut yksittäiset syyt kanteluille.....	20
3.5 Poliisin epäasiallinen kielenkäyttö.....	22
3.6 Toimenpiteisiin johtaneet kantelut.....	22
4 TUTKIMUSTULOKSET.....	23
4.1 Poliisin rasistinen toiminta	23
4.2 Poliisin liiallinen voimankäyttö	24

4.3 Poliisin toiminta liikenneonnettomuuspaikalla	24
4.4 Muut yksittäiset syyt kanteluille	25
4.5 Poliisin epäasiallinen kielenkäyttö.....	27
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	27
6 POHDINTA	29
6.1 Tutkimusprosessi.....	29
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	30
6.3 Jatkotutkimusaiheet.....	31
LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Helsingin poliisilaitoksen kenttäpoliiseista tehdään useita kanteluita vuosittain ja tehtyjen kanteluiden määrä on kasvanut selvästi lähivuosina. Näitä kanteluita tehdään mitä erilaisemmista syistä ja asioista. Tässä opinnäytetyössä käsitellään Helsingin poliisilaitoksen alueen kenttäpoliiseista tehtyjä hallintokanteluita ja niiden syitä vuodelta 2020. Eduskunnan oikeusasiamiehelle poliisin toiminnasta tehtävistä hallintokanteluista puhuttiin jo poliisikoulutuksen aikana, mutta opiskeluvaiheessa hallintokantelut ovat jääneet aiheena puhtaasti teoriatasolle. Ollessani työharjoittelussa Helsingin poliisilaitoksella, törmäsin koko ajan enenevässä määrin siihen tosiseikkaan, että pääkaupunkiseudulla kansalaiset valittavat poliisin toiminnasta eri tavoin. Tyypillisiä valittamisen aiheita, joista esimiehet henkilöstöä säännöllisin väliajoin huomauttivat, olivat esimerkiksi poliisiautoon liittyviä, kuten poliisiauton pysäköiminen jalkakäytävälle tai poliisiautolla ajaminen suojatien kautta tietyillä paikoilla. Lisäksi moni poliisi, jonka kanssa harjoittelun aikana työskentelin, kertoi, että heidän toiminnastaan oli kanneltu jo lyhyenkin virkauran aikana.

Jäin miettimään näitä asioita ja niiden mahdollista liittymistä Helsinkiin alueena. Olen itse kotoisin Lahdesta ja muistan, että mikäli poliisiauton havaitsi liikenteessä tai pysäköitynä, oli ensimmäinen mielikuva se, että poliisi on suorittamassa tehtävää, eikä käynyt edes mielessä alkaa kyseenalaistamaan esimerkiksi poliisiauton sijoittelua liikenteessä. Helsingin keskustassa työharjoittelun aikana liikkuessani havaitsin sen, että poliisiauto tuli vastaan todella usein, eli resurssia oli käytössä paljon ja tästä syystä poliisi todella näkyi kansalaiselle kaupungin alueella joka päivä silloinkin, kun ei ollut ajamassa tehtävälle. Huomasin seuraavaksi, että kaupungilla liikkuvat ihmiset suhtautuivat poliisiin melko välinpitämättömästi. Poliisiautoa ei juuri väistetty auton liikkuessani esimerkiksi päärautatieaseman yhteydessä, vaan ihmismassan läpi ajaminen tuntui välillä erittäin haastavalta. Ihmiset saattoivat myös kävellä kaikessa rauhassa päin punaista liikennevaloa, vaikka havaitsivat, että poliisiauto oli pysähtyneenä samassa risteyksessä. Aloin miettiä, vaikuttaako ihmisten välinpitämättömyyden suhtautumiseen se, että poliisi on päivittäin niin näkyvä. Aloin miettiä myös sitä, maldaltaako tämä kynnyksiä valittaa poliisin toiminnasta.

Idea hallintokanteluista ja erityisesti niiden syistä käsittelevästä opinnäytetyöstä heräsi kenttäperhe-
dyttäjäni kanssa aiheesta käytyjen keskustelujen pohjalta. Keskustelimme erityisesti siitä, onko kanteluiden määrä lisääntynyt lähivuosina ja siitä, tehdäänkö kanteluita ylipäätään aiheesta, vai ovatko ne enemmänkin valittamista pienistä asioista yleisellä tasolla. Pohdimme myös sitä, ovatko kansalaiset tänä päivänä tietoisia poliisin toimivaltuuksista. Aloin miettiä näitä asioita syvemmin ja lopulta aihe alkoi kiinnostaa minua niin paljon, että päätin alkaa työstää aiheesta opinnäytetyötä.

1.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisista syistä Helsingin kenttäpoliiseista kanneltiin vuonna 2020?
2. Onko kantelun syy kanteluratkaisun perusteella aiheellinen?
3. Vaikuttaako kanteluiden perusteella siltä, että kansalaiset tuntevat keskimäärin poliisin toimivaltuudet?

Tutkimuskysymyksiä miettiessäni ajattelin asiaa siitä lähtökohdasta, että tällaisten asioiden hahmottaminen hallintokanteluista jollain tietyllä rajauksella voisi parhaillaan auttaa poliisia kehittämään toimintaansa kyseisen rajatun osa-alueen kohdalla, jotta mahdollisia usein samankaltaisina toistuvia kantelunaiheita pystyttäisiin paremmin työssä välttämään.

1.2 Tutkimusmenetelmä

Tiesin alusta asti, että haluan tehdä aiheesta laadullisen opinnäytetyön. Oma mielenkiintoni aiheetta kohtaan kohdistui nimenomaan kanteluiden sisältöön ja sieltä esiin nouseviin seikkoihin, eikä esimerkiksi siihen, kuinka paljon kanteluita tehdään tilastoiden mukaan määrällisesti jollain tietyllä alueella. Tutkimustani voidaan pitää myös tapaustutkimuksena, jota Anita Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniekka kuvaavat KvaliMOTV – verkko-oppimisympäristölle tekemässään menetelmäopetuksen tietovarantojulkaisussaan tutkimukseksi, jossa pyritään ymmärtämään jotain tapausta tai ilmiötä pyrkimättä kuitenkaan yleistettävissä olevaan tietoon (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 43). Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka jatkavat kertomalla, että tapaustutkimus valitaan yleensä menetelmäksi silloin, kun halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti ja huomioida siihen liittyvät olosuhteet ja taustat (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 43 – 44.) Tutkimukseni käsittelee siis hallintokantelun tekemistä ilmiönä ja pyrkii ymmärtämään kanteluiden syiden taustalla olevia tekijöitä siten, kuin ne nousevat kanteluista esiin.

Saaranen-Kauppisen ja Puusniekka toteavat, että vaikka tapaustutkimuksessa voidaan käyttää sekä kvantitatiivisia, että kvalitatiivisia menetelmiä, painottuvat tutkimuksen arvioinnissa yleensä laadulliset seikat (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 43). Tiesin jo tutkimusta aloittaessani, että käyttäisin aineistonani hallintokanteluita, enkä halunnut ottaa mukaan muita aineistonkeruumenetelmiä, jotta aiheen rajaaminen olisi helpompaa. Tästä syystä aineiston käsittelemisen menetelmäksi valikoitui laadullinen sisällönanalyysi. Halusin lähteä liikkeelle aineistopohjaisesti ilman tarkkoja suunnitelmia aineiston määrästä. Tarkoituksena oli siis ottaa luettavaksi selkeästi suuri määrä aineistoa ja päättää aineistoa lukiessa, millaiseksi aineiston lopulta rajaan.

Halusin mahdollisuuden löytää aineistosta itsestään niitä tekijöitä, joiden perusteella aihetta lähestyisin, jotta aineisto palvelisi tutkimustani parhaalla mahdollisella tavalla. Kuten Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka kuvaavat, on laadullisen tutkimuksen tavoitteena useimmiten jonkin ilmiön ymmärtäminen, ei niinkään tilastollisten yhteyksien etsiminen. Tästä syystä tutkimusaineiston ei tarvitse olla välttämättä suuri. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 49.) En siis halunnut lyödä käytetyn aineiston suuruutta lukkoon ennen koko aineiston läpikäymistä, jotta ennakkoon valittu aineiston suuruus ei aiheuttaisi määrällisiä paineita lopullisen tutkimuksessa käytettävän aineiston valitsemiseen. Halusin löytää aineistosta jonkin selkeästi esiin nousevan aihetta rajaavan tekijän, jotta työn tekeminen olisi mielekästä.

Tällainen vapaamuotoinen lähestymistapa aiheeseen aiheutti toki myös omia ongelmia. Kuten Hirsjärvi ym. kuvaavat kirjassa Tutki ja kirjoita, riippuu tutkijan omasta oppineisuudesta se, miten paljon hän löytää aineistosta uusia näkökulmia (Hirsjärvi ym. 1997, 177). Mietinkin monesti aineistoa läpi käydessäni, onnistunko löytämään aineistosta tutkimuksen kannalta hyvän otannan ja osaanko rajata tämän otannan perusteella aiheen niin, että se edelleen palvelee alkuperäisiä tutkimuskysymyksiä. Koetin miettiä myös aineistoa läpi käydessäni sitä, olisinko valmis muuttamaan tutkimuskysymyksiä kokonaan, mikäli aineiston pohjalta nousisi jokin aivan uusi ja erilainen näkökulma tutkimuksen tekemiseen. Päätin, että tutkimuskysymykset pysyisivät ja luin aineistoa nämä kysymykset mielessä pitäen.

Hirsjärven ym. mukaan erityisesti analyysi koetaan haastavaksi laadullisessa tutkimuksessa (Hirsjärvi ym. 1997, 219). Päätin kuitenkin antaa analyysin muodostua puhtaasti aineiston pohjalta ja hyväksyä tutkimusta tehdessä sen, että tällaisessa laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulokset ovat aina tutkijan omien havaintojen ja päätelmien varassa, eikä tarkoituksena olekaan, kuten Hirsjärvi ym. toteavat, tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen (Hirsjärvi ym. 1997, 177). Tutkimusmenetelmän varsinainen tarkoitus on antaa minulle työkalu käsitellä aineistoa siten, että voin mahdollisimman vapaasti poimia aineistosta omaa mielenkiintoani tyydyttävät aiheet ja vastata lopulta niiden avulla tutkimuskysymyksiini.

1.3 Aineisto ja aiheen rajaus

Lähdin miettimään aiheen rajausta ensin siltä pohjalta, millaisia prosesseja aineiston käsiin saaminen edellyttäisi. Olin alusta asti miettinyt, että rajaisin kantelut Helsingin poliisilaitoksen alueelle, jotta aineisto pysyisi määrällisesti helppona rajata siten, että voisin käsitellä aineistoa vähintään vuoden ajalta. Aloitin aineiston tiedustelun olemalla yhteydessä Helsingin poliisilaitoksen oikeusyksikköön, josta minulle kerrottiin, että mikäli käsittelisin tutkimuksessani ainoastaan Helsingin poliisilaitoksen kanteluita, en tarvitsisi aineistoa ja sen käsittelyä varten tutkimuslupaa, vaan he voisivat toimittaa minulle kanteluratkaisut toivomaltani aikaväliltä. Tämä varmistui omalta osaltani päätökseni

rajata aineiston Helsingin poliisilaitoksen alueelle. Päätin myös melko varhaisessa vaiheessa, että rajaan kantelut koskemaan pelkästään kenttäpoliiseja, sillä tämä rajaa entisestään aineistoa määrällisesti ja lisäksi koin, että kenttäpoliisien laajasta työskentelykentästä johtuen aineistosta löytyisi laajalti erilaisia kanteluaiheita.

Seuraavaksi kysyin Helsingin poliisilaitoksen oikeusyksiköltä, voisinko saada kaikki kenttäpoliiseja koskevat kanteluratkaisut viimeisen kymmenen vuoden ajalta, eli vuosilta 2010 – 2020. Päädyin lopulta ottamaan kanteluratkaisut vuosilta 2012 – 2020, sillä tätä aikaisemmat kanteluratkaisut oli arkistoitu paperiversioina ja niiden hankkiminen ja toimittaminen tarvittavine salauksineen olisi ollut työlästä. Jotta oikeusyksiköstä kyettiin toimittamaan kanteluratkaisut minulle nopealla aikataululla, sovimme, että ratkaisuista salataan valmiiksi ainoastaan kantelijan nimi. Aineiston loput salassapitoasiat jäivät minun harteilleni. Haluan, että opinnäytetyöni tulee olemaan julkinen, joten sovin, että käsittelen kanteluratkaisujen sisältöä sen verran yleisesti, ettei tapahtumia tai niihin liittyviä henkilöitä pysty ulkopuolinen henkilö työstä yksilöimään. Tämä lähestyminen helpottaa samalla omaa analysointityötäni, sillä en voi tässä tapauksessa juuttua kuvailemaan eri tapausten yksityiskohtia, vaan voin keskittyä nostamaan kanteluiden aiheista erilaisia teemoja ja sellaisia seikkoja, jotka kiinnostavat huomioni.

Seuraavaksi sain sähköpostiini kanteluratkaisut vuosilta 2012 – 2020, joita oli yhteensä 103 kappaletta. Tässä vaiheessa ensisijainen lähestymistapani aiheen rajaukseen oli se, että jaottelisin kanteluratkaisut kanteluiden aiheiden mukaan ja katsoisin, nouseeko aiheista joku mielenkiintoinen tutkittava teema, kuten esimerkiksi mielenosoitukset. Olin alun perin miettinyt sitä, että mielenosoitusten yhteydessä tehdyt kantelut olisi mielenkiintoinen tutkimisen aihe varsinkin, kun erilaiset mielenosoitukset ovat tänä päivänä lisääntyneet valtavasti. Käytyäni kaikki 103 kanteluratkaisua läpi, olin saanut jaoteltua ne 17 eri aiheen alle. Huomasin tässä vaiheessa, että kanteluratkaisujen käsitteleminen aihealueittain olisi haasteellista, sillä monet kanteluratkaisuista olisi voinut jaotella useamman eri aiheen alle riippuen siitä, käyttikö jaotteluun kantelun syytä, jotain kanteliijaan liittyvää seikkaa, vai tilannetta, jossa kantelu oli tehty. Monissa aineiston kanteluratkaisuissa esiin nousi edellä mainituista jaotteluperusteista useampikin mielenkiintoinen tekijä, joten päädyin siihen, että haluan rajata aiheen jollain muulla tapaa. Lisäksi esimerkiksi alun perin kiinnostukseni kohteena olleet mielenosoitusten yhteydessä tehdyt kantelut ajoittuivat suurimmaksi osaksi yhdelle tietylle vuodelle, mikä kertoi enemmän siihen vuoteen liittyvästä mielenosoituksia aiheuttaneesta temasta, kuin kanteluiden syistä nykypäivän ilmiönä yleisesti.

Läpikäydessäni kanteluratkaisuja mieleeni oli koko ajan tullut enemmän se ajatus, että haluaisin sittenkin käsitellä tutkimuksessani kanteluratkaisuja sillä ajatuksella, että pystyisin analysoimaan kanteluiden syitä jollain tietyllä aikavälillä ja sen sijaan, että määrittelen itse valmiiksi syyn, etsinkin

tietyn aikavälin aineistosta kaikki ne syyt, jotka tällä aikavälillä ovat antaneet aiheen kanteluratkaisulle. Seuraavaksi piti määritellä sopiva aikaväli, joka olisi riittävä tutkimuksen laadun kannalta mutta samalla riittävän rajattu, jotta tutkimus ei laajene liikaa ja jotta aineiston sisältöä on mahdollista käsitellä riittävän laadullisesti. Tulin siihen lopputulokseen, että haluan käsitellä uusimmat kantelut, jotta tuloksia pystyisi peilaamaan mahdollisimman hyvin tähän päivään. Vaihtoehdoksi jäi valita kanteluratkaisut joko vuosilta 2019 – 2020 (21 kpl) tai ainoastaan vuodelta 2020 (17 kpl). Sain opinnäytetyöni ohjaajalta vahvistuksen siitä, että tuo 2020 vuoden kanteluratkaisujen määrä riittäisi tämän laatuiseen tutkimustyöhön, joten lopulliseksi tutkittavaksi aineistoksi valikoitui Helsingin poliisilaitoksen kenttäpoliiseista tehtyjen hallintokanteluiden kanteluratkaisut vuodelta 2020. Saatuani aiheen rajauksen vihdoinkin lopulliseksi, aloin lukea kyseisen vuoden kanteluratkaisuja tarkemmin ja koostaa niistä muistiinpanoja, joiden perusteella lähdin poimimaan aineistosta esiin nousevia erillisiä syitä, sekä yhteisiä teemoja. Lisäksi vuoden 2020 kohdalla kiinnosti se, näkyykö koronavuosi kanteluratkaisuissa millään tavalla.

1.4 Aiemmin tehdyt tutkimukset

Ennen oman tutkimukseni aloittamista tiedustelin koulun opinnäytetyön ohjaajilta sitä, millaisia hallintokanteluista tehtyjä saman tason tutkimuksia on tehty aikaisemmin. Sain selville, että hallintokanteluista ei itseasiassa ole tehty vielä paljoakaan opinnäytetyötasoisia tutkimuksia ja sain tiedon ainoastaan kolmesta aikaisemmasta työstä. Etsin lisäksi muita poliisin toimintaan kohdistuneita hallintokanteluita, sekä poliisiin muuten kohdistuvaa laillisuusvalvontaa käsitteleviä tutkimuksia.

Nina Heikkisen vuoden 2016 opinnäytetyö ” Poliisin työtä ohjaavien kanteluratkaisujen prosessi, tiedonkulku ja vaikutus Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella” käsittelee kanteluratkaisuja kanteluprosessin, siihen liittyvän tiedonkulun, sekä vaikutusten näkökulmasta. Heikkisen analyysi keskittyy prosessin kulkuun, sekä tiedottamiseen liittyviin asioihin. (Heikkinen 2016.)

Timo Virtasen vuoden 2021 opinnäytetyö ” Eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyt kantelut poliisin toiminnasta” käsittelee sitä, kuinka paljon poliisin toiminnasta kannellaan tilastollisesti, sekä mitkä ovat yleisimmät poliisin toimintaan kohdistuneiden hallintokanteluiden syyt viiden satunnaisen poliisilaitoksen kohdalla. (Virtanen 2021.)

Pinja Ripatin vuoden 2019 opinnäytetyössä ” Oikeuskanslerin poliisiin vuonna 2017 kohdistamien kanteluratkaisujen vaikutuksia” käsitellään vuoden 2017 toimenpiteisiin johtaneita kanteluratkaisuja. Myös tässä työssä aineistoa on käsitelty valtakunnallisesti ja aihetta on lähestytty prosessuaalisesta näkökulmasta. (Ripatti 2019.)

Jari Kapiainen on kirjoittanut 2006 Tampereen yliopistolle Pro gradu -tutkielman aiheesta ”Poliisista tehtyjen kanteluratkaisujen merkitys poliisin laatujohtamisessa ja oppivassa organisaatiossa”. Kapiaisen tutkimuksessa käsiteltiin sitä, onko kanteluilla merkitystä poliisin laatujohtamiseen tai poliisiorganisaatioon oppivana organisaationa. (Kapiainen 2006.)

Lisäksi Max Eriksson on tehnyt 2020 poliisiammattikorkeakoulun ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön aiheesta ”Oikeusyksiköiden suorittama laillisuusvalvonta sekä ratkaisuvälit hallintokanteluasioissa”. Erikssonin opinnäytetyö vertailee Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan oikeusyksiköitä ja käsittelee hallintokanteluiden päätöksentekoprosessia, sekä poliisilaitoksilla toteutettavaa laillisuusvalvontaa. (Eriksson 2020.)

Oma opinnäytetyöni poikkeaa aikaisemmista tutkimuksista erityisesti siinä, että oma aineistoni käsitellään laadullisesti ja käsiteltävänä ovat puhtaasti kanteluiden syyt. Lisäksi aineistoni on rajattu selkeästi yhden poliisilaitoksen alueelle. Prosessuaalisiin tai tilastollisiin tekijöihin en omassa analyysissäni ota kantaa syvemmin, joten koen, ettei omassa työssäni ole merkittäviä päällekkäisyyksiä aikaisemmin tehtyjen tutkimusten kanssa.

2 TEORIAPOHJA

2.1 Hyvän hallinnon perusteet

Hyvän hallinnon perusteet on määritelty hallintolain (434/2003) 2 luvussa. Hallintolain 2 luvun 6 §:ssä sanotaan, että viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettujen odotuksia. Lisäksi hallintolain 2 luvun 7 §:ssä lukee, että asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asiointi saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Olli Mäenpää käsittelee hallintolaissa kuvattuja hyvän hallinnon perusteita syvällisemmin kirjassaan Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet (2016). Jo ennen hallintolakiin siirtymistä Mäenpää tuo esiin sen, että perustuslain 21 §:ssä määritellään perusoikeuksissa oikeus asianmukaiseen käsittelyyn ja oikeus hyvään hallintoon ja korostaa, että tämä koskee välittömästi hallintoviranomaisen toimintaa. Mäenpään mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Hyvän hallinnon takeet turvataan myös lailla. Näiden takeiden Mäenpää kuvaa olevan perustuslaissa erikseen mainitut käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi ja saada perusteltu päätös sekä oikeus hakea muutosta. (Mäenpää

2016, 1.) Muita hyvän hallinnon takeita ovat Mäenpään mukaan lisäksi asiakkaiden tasapuolinen kohtelu ja yksilön kielellisten perusoikeuksien toteuttaminen (Mäenpää 2016, 2).

Edellisessä kappaleessa mainittujen hyvän hallinnon takeiden lisäksi Mäenpää erittelee hyvään hallintoon kuuluvan myös muun muassa hallinnon palveluperiaatteen, menettelyä koskevan neuvonnan, virkatoiminnan puolueettomuuden ja esteellisyyssäännösten varmistama asian käsittelyn objektiivisuuden (Mäenpää 2016, 2).

Mäenpää kuvaa virkavastuun olevan myös yksi hyvän hallinnon takeista (Mäenpää 2016, 3). Perustuslain (731/1999) 118 §:ssä säädetään vastuusta virkatoiminnasta. Pykälän ensimmäisessä momentissa sanotaan, että virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Saman pykälän kolmannessa momentissa sanotaan, että jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään. Virkavastuu on peruspoliisitoiminnan kannalta erityisen tärkeä lähtökohta, sillä poliisin toimiessa aina virkavastuunsa muistaen, ei parhaassa tapauksessa synny perustuslain 118 §:ssä kuvattuja rangaistavia tai korvattavia toimenpiteitä tai laiminlyöntejä.

Hyvän hallinnon laadullisiksi perusteiksi Mäenpää on eritellyt erityisesti asian käsittelyn puolueettomuuden, oikeudenmukaisuuden ja käsittelyyn kuluvan ajan kohtuullisuuden. Puolueettomuuden Mäenpää kuvaa tarkoittavan sitä, että asiaa käsiteltäessä otetaan huomioon ainoastaan asiaan todellisuudessa vaikuttavat seikat, eikä päätöksentekoon tai toimintaan saa vaikuttaa virkamiehen henkilökohtaiset käsitykset, kansalliset intressit tai poliittinen painotus. Lisäksi Mäenpää kuvaa puolueettomuuden käsitteen pitävän sisällään syrjimättömyyden periaatteen. (Mäenpää 2016, 10.) Puolueettomuus ja syrjimättömyys sitoutuvat perustuslain yhdenvertaisuudesta säättävän 2 luvun 6 §:n kuvaukseen siitä, miten ihmisiä ei saa laittaa perusteettomasti eriarvoiseen asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Näin ollen edellä mainitut seikat eivät saa vaikuttaa myöskään virkamiehen tekemiin toimenpiteisiin tai päätöksiin.

Koska virkamiehen tekemillä päätöksillä vaikutetaan yksityishenkilön oikeuksiin tai etuihin, on Mäenpään mukaan huolehdittava siitä, että näiden päätösten taustalla on aina asianmukainen ja riittävä toimivaltaperusta ja että päätös on sisällöltään lainmukainen. Lisäksi on huomioitava suhteellisuusperiaatteen noudattaminen, jotta käytetyistä keinoista valitaan aina se, jolla puututaan vähiten yksityishenkilön oikeuksiin ja etuihin. (Mäenpää 2016, 11.)

Myös Jaakko Husa ja Teuvo Pohjolainen käsittelevät hallintomenettelyyn liittyviä hyvän hallinnon perusteita kirjassaan Julkisen vallan oikeudelliset perusteet – Johdatus julkisoikeuteen. Husa ja

Pohjolainen korostavat, että hallintomenettelyyn kohdistuvan vaikutuksen kohdalla ovat perusoikeudet kaikkein keskeisimmässä asemassa (Husa & Pohjolainen 2014, 233). Husa ja Pohjolainen kuvaavat Suomen julkisen hallintotoiminnan peruslähtökohdan olevan yhdenvertaisuusperiaate, joka edellyttää hallinnon asiakkaiden tasapuolista kohtelua (Husa & Pohjolainen 2014, 234). Husan ja Pohjolan mukaan tasapuolisuusvaade ulottuu menettelyn lisäksi myös tehtävien päätösten sisältöön. Tämän Husa ja Pohjolainen kuvaavat tarkoittavan sitä, että samanlaiset asiat ratkaistaan samalla tavalla. (Husa & Pohjolainen 2014, 234.)

Asioiden käsittelyajan kohtuullisuutta Olli Mäenpää pohti kirjassaan siten, että täsmällistä määräaika kohtuulliselle käsittelyajalle on ilmeisesti mahdotonta määritellä, mutta Mäenpää pitäisi Euroopan oikeusasiamiehen linjaamaa kahden kuukauden enimmäisaikaa suuntaa antavana määräaikana vaikeimmissa asioissa. (Mäenpää 2016, 11–12.)

Edellä kuvattujen hyvän hallinnon perusteiden ja takeiden lisäksi Mäenpää lisäksi hallinnon avoimuuden hyvän hallinnon takeisiin kuuluvaksi perustekijäksi. Mäenpään toteaa mielestäni hyvänä, eräänlaisena loppukaneettina, että ”vain riittävän avoin, valvottavissa oleva ja julkinen hallinto on hyvää”. (Mäenpää 2016, 12.)

2.2 Laillisuusvalvonta

Perustuslain (731/1999) 1 luvun 2 §:n oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan tulee aina perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Sisäministeriö on antanut 2020 ohjeen Laillisuusvalvonta sisäministeriössä ja sen hallinnon alla. Ohjeessa sanotaan, että sisäisen laillisuusvalvonnan tarkoituksena on toteuttaa Suomen perustuslain 21 §:ssä jokaiselle taattua hyvää hallintoa ja edistää sisäministeriölle ja sen hallinnonalalle asetettujen tavoitteiden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä ylläpitää ja parantaa viranomaistoiminnan laatua. Sisäisen laillisuusvalvonnan tehtäväksi ohjeessa kuvataan viranomaistoiminnan lainmukaisuuden, sekä virkavelvollisuuden noudattamisen valvomisen. (Sisäministeriö 2020, 3.)

Sisäministeriön mukaan laillisuusvalvonta ei ole rankaisevaa, vaan tarkoituksena on puuttua epäilytyyn lainvastaiseen menettelyyn ja edistää näin hyvän hallinnon periaatteiden ja perusoikeuksien toteutumista. Laillisuusvalvonnan kohteena olevien asioiden avoin käsittely ja mahdollisten virheiden myöntäminen, sekä korjaaviin toimenpiteisiin ryhtyminen lisää Sisäministeriön mukaan viranomaistoiminnan uskottavuutta. (Sisäministeriö 2020, 3.)

Laillisuusvalvonnasta kerrotaan myös Oikeusasiamiehen verkkosivulla. Sivulla kerrotaan, että Suomessa on kaksi ylintä laillisuusvalvojaa, valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies. Näiden tehtävät ovat pääosin samat, eli molemmat valvovat viranomaisten ja virka-

miesten toiminnan laillisuutta. Oikeuskansleri valvoo tämän lisäksi asianajajien toimintaa. (Oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Luettu: 27.8.2021.) Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi hallintolain muuttamisesta sanotaan, että edellä mainittujen ylimpien laillisuusvalvojen laillisuusvalvonnasta säädetään perustuslaissa, valtioneuvoston oikeuskanslerista annetussa laissa ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa. Tehtäväänsä hoitaessa oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. (HE 50/2013, 4.) Muiden viranomaisten kantelukäsittelyä koskeva yleissäännös on hallintolain 4 §:ssä. (HE 50/2013, 5.)

Oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviä on eduskunnan oikeusasiamiehen verkkosivulla eritelty siten, että oikeuskansleri ei valvo puolustusvoimia, rajavartiolaitosta, vankiloita tai mitään henkilön vapauden menetykseen liittyviä asioita. Edellä mainitut kuuluvat oikeusasiamiehelle ja oikeuskansleri siirtää nämä suoraan oikeusasiamiehen tutkittaviksi. (Oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Luettu: 27.8.2021.)

2.2.1 Laillisuusvalvonta poliisissa

Poliisin sisäisestä laillisuusvalvonnasta kerrotaan Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa (2020). Kertomuksessa kuvataan, että Poliisihallitus, joka toimii poliisin ylijhtona, vastaa poliisin laillisuusvalvonnan järjestämisestä valtakunnallisesti ja lisäksi kehittää, ohjaa ja valvoo poliisin laillisuusvalvonnan järjestämistä. Poliisin yksiköihin ja poliisin palveluksessa olevien virkamiehiin kohdistettavaa laillisuusvalvontaa varten Poliisihallituksen esikuntayksikössä on laillisuusvalvonnan vastuualue. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksen mukaan poliisiyksikön päällikkö vastaa laillisuusvalvonnan järjestämisestä ja sen resurssoinnista omassa yksikössään ja poliisiyksikkö huolehtii oman henkilöstönsä laillisuusvalvonnasta. (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 228.)

Poliisihallitus on antanut 2020 ohjeen sisäisestä laillisuusvalvonnasta ja eräistä muista oikeudellisista asioista poliisissa. Tässä ohjeessa kerrotaan, että sekä poliisilaitoksissa, että Keskusrikospoliisissa toimii suoraan poliisipäällikön alaisuudessa oikeusyksikkö, joka vastaa laillisuusvalvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta siten, kuin siitä on yksikön työjärjestyksessä tai ohjesäännössä tarkemmin määrätty. Poliisiammattikorkeakoulussa vastaavia tehtäviä hoidetaan siten, kuin Poliisiammattikorkeakoulun ohjesäännössä on tarkemmin määrätty. Lisäksi useamman poliisiyksikön yhdessä toteuttaman toiminnallisen järjestelyn osalta laillisuusvalvonnasta vastaa toimintaa johtava yksikkö. (Poliisihallitus 2020, 4.)

Poliisin omilta valtakunnallisilta verkkosivuilta löytyy kirjoitus Sisäinen valvonta takaa poliisityön laadun (Luettu 26.8.2021). Tämän kirjoituksen mukaan poliisin työntekijät toteuttavat myös sisäistä valvontaa jatkuvasti kukin omassa tehtävässään. Näin ollen tullaan siihen, että jokaisen virkamiehen tulee noudattaa toiminnoista ja hallinnosta annettuja määräyksiä, ohjeita ja menettelytapoja

sekä valtuuksia. Poliisin sivuilla sanotaan, että tavallisin sisäisen valvonnan muoto on se, että esimiehet valvovat alaistensa virkatoimia ja työtehtäviä. (Sisäinen valvonta takaa poliisityön laadun. Luettu 26.8.2021.)

2.3 Hallintokantelu

Hallintokantelua käsitellään hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi hallintolain muuttamisesta (HE 50/2013). Esityksen mukaan hallintokantelun käsitettä ei ole lainsäädännössä määritelty, mutta hallintokantelulla tarkoitetaan ylemmälle viranomaiselle osoitettua ilmoitusta tai ilmiäntoa virkatoimen virheellisyydestä taikka viranomaisen toimintaa koskevasta laiminlyönnistä. Hallintokantelun voi tehdä kaiken tyyppisestä viranomaistoiminnasta ja se voidaan osoittaa mille tahansa virkamiehelle tai viranomaiselle, jonka toimivaltaan kantelun kohteena olevan virkamiehen, viranomaisen tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan toiminnan valvonta kuuluu. Esityksessä tuodaan lisäksi esille se, ettei kanteluasiassa päätetä kenenkään oikeudesta, edusta tai velvollisuudesta eikä kanteluratkaisu siten ole valituskelpoinen päätös. (HE 50/2013, 4.)

Sisäministeriön 2020 antamassa ohjeessa laillisuusvalvonnasta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla kerrotaan, että hallintokantelun tekemisestä säädetään hallintolain (434/2003) 8 a luvussa. Samassa luvussa säädetään myös hallintokantelun käsittelystä, hallintokantelun johdosta annettavasta hallinnollisesta ohjauksesta, sekä muutoksenhakukiellosta. Sisäministeriön mukaan hallintokantelun käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia niitä selvityksiä ja toimenpiteitä, joita valvova viranomainen voi kantelun johdosta tehdä. (Sisäministeriö 2020, 13.)

Kuten jo aiemmissa luvuissa todettiin, oikeusasiamiehen verkkosivulla kerrotaan, että hallintokantelun voi tehdä joko oikeuskanslerille tai oikeusasiamiehelle ja näiden tehtävissä olevat erot määrittävät sen, kumpi kantelun lopulta tutkii (Oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Luettu: 27.8.2021). Hallintolain 23 §:n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytyttä.

Hallintolain 23 §n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytyttä ja saman pykälän 2 momentissa sanotaan, että viranomaisen on vastattava asiakkaiden tiedusteluihin kantelun käsittelyn kestosta ja vaiheista viivyttämättä.

Myös Poliisihallitus käsittelee hallintokanteluita 2020 antamassaan ohjeessa Sisäinen laillisuusvalvonta ja eräät muut oikeudelliset asiat poliisissa. Ohjeessa kuvataan kanteluiden olevan jälkikäteisvalvontaa, jonka lopputuloksena on laillisuuskannanotto kantelun kohteena olevasta toiminnasta ja kanteluratkaisun tavoitteen olevan hallinnon ohjaaminen tarpeen vaatiessa. Poliisihallituksen ohjeessa myös painotetaan, ettei kanteluratkaisu ole muutoksenhakukeino, eikä sillä voida siis kumota kantelun kohteena olevan viranomaisen tointa tai päätöstä. (Poliisihallitus 2020, 7.)

2.4 Hallintokantelun tekeminen ja siihen liittyvät muutoseikat

Oikeusasiamiehen verkkosivulta löytyy sivu ”Kuinka kantelu tehdään?”, josta löytyy ohjeet hallintokantelun tekemiseen. Kantelun ei tarvitse olla määrämuotoinen ja sen voi halutessaan tehdä kirjoittamalla oikeusasiamiehelle vapaamuotoisesti, tai vaihtoehtoisesti käyttää olemassa olevaa kantelulomaketta. Joka tapauksessa kantelu osoitetaan eduskunnan oikeusasiamiehelle. Oikeusasiamiehen sivulla suositellaan tekemään kantelu suomen kielellä tai vaihtoehtoisesti englanniksi. (Kuinka kantelu tehdään? Luettu: 26.8.2021.)

On tiettyjä asioita, jotka kantelusta tulisi käydä aina ilmi. Oikeusasiamies luettelee, että kantelussa olisi mainittava ainakin kenen tai minkä viranomaisen menettelyä kantelija arvostelee, mikä on se menettely tai päätös, jota kantelija pitää lainvastaisena, miksi kantelija pitää tätä kyseistä menettelyä tai päätöstä lainvastaisena tai virheellisenä ja onko asia vireillä tuomioistuimessa tai jossain muualla samanaikaisesti. Kantelusta tulee myös käydä ilmi kantelijan nimi ja osoite, sekä lisäksi mielellään puhelinnumero ja sähköposti. (Kuinka kantelu tehdään? Luettu: 26.8.2021.)

Sisäministeriön ohjeessa laillisuusvalvonnasta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla (2020) korostetaan, ettei viranomainen ole lähtökohtaisesti velvollinen tutkimaan kuin kirjallisesti vireille tulleita kanteluita, joissa on mainittu edellisessä kappaleessa eriteltyt asiat. Kantelijaa voidaan myös ohjata täydentämään kantelua, mikäli se on tiedoiltaan riittämätön. Sisäministeriön ohjeessa otetaan kantaa myös tiettyihin erikoistapauksiin, kuten nimettömänä tehtyyn kanteluun sekä suullisesti tehtyyn kanteluun. Sisäministeriö ohjeistaa, että nimetön kantelu voidaan ottaa käsiteltäväksi viranomaisaloitteisena asiana, mikäli tähän on aihetta. Suullinen kantelu voidaan hyväksyä perustelussa erityistapauksessa, jossa kantelija ei pysty kirjallista kantelua toimittamaan. Tällaisia tapauksia voivat olla kantelijan sairaus, vamma, yhteiskunnalliset taidot, elämäntilanne tai muu näihin rinnastettava syy. (Sisäministeriö 2020, 14.)

Sisäministeriön ohjeessa mainitaan, ettei kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä hallintokantelua tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä. Tästä kahden vuoden säännöstä voidaan joustaa, mutta pääsääntöisesti yli viisi vuotta vanhoja asioita ei aleta käsittelemään. Tämä vastaa virkarikosten vanhentumiselle rikoslaissa säädettyä vanhentumisaikaa. (Sisäministeriö 2020, 14.)

Poliisin verkkosivuston artikkelissa ”Sisäinen valvonta takaa poliisityön laadun” (luettu 26.8.2021) ohjeistetaan osoittamaan kantelu siihen poliisilaitokseen, jonka alaisuudessa kantelun kohde työskentelee, tai jossa virheellinen menettely on tapahtunut. Kukin poliisiyksikkö käsittelee siihen kohdistuneet hallintokantelut ja kansalaiskirjeet. Sama koskee tilanteita, joissa kantelu kohdistuu poliisin valtakunnallisessa yksikössä, eli Keskusrikospoliisissa tai Poliisiammattikorkeakoulussa työskentelevää virkamiestä, jolloin kantelu toimitetaan kyseiseen yksikköön. Mikäli kantelu koskee use-

ampaa poliisiyksikköä, tiettyä poliisipäällikköä, poliisin valtakunnallisen yksikön päällikköä tai Poliisihallituksen virkamiestä, toimitetaan kantelu Poliisihallitukselle. (Kuinka kantelu tehdään? Luettu: 26.8.2021.)

Poliisihallitus kertoo hallintokantelun käsittelemisestä ja käsittelemisen jakautumisesta poliisin sisällä ohjeessaan ”Sisäinen laillisuusvalvonta ja eräät muut oikeudelliset asiat poliisissa” (2020). Ohjeesta käy ilmi, että mikäli kantelu koskee poliisia, käsitellään asia poliisissa. Vastuu kanteluiden käsittelyssä ja ratkaisemisessa on jaettu poliisissa siten, että poliisihallituksen virkamiehiä, poliisiyksiköiden ylintä johtoa, useampaa poliisiyksikköä tai periaatteellisesti merkittäviä asioita koskevat kantelut käsitellään Poliisihallituksessa, kun taas yksikön virkamiehiä koskevat kantelut käsittelee ja ratkaisee poliisiyksikön päällikkö tai hänen määräämänsä virkamies. (Poliisihallitus 2020, 7.) Poikkeuksena edellä mainittuun on ohjeessa eritelty sellaiset poliisiyksiköiden virkamiehiä koskevat kantelut, jotka on jääviys- tai muista perustelluista syistä tarkoituksenmukaista käsitellä Poliisihallituksessa. (Poliisihallitus 2020, 8.)

2.5 Hallintokantelun käsitteleminen

Hallintokantelun käsittelemiseen liittyy vahvasti aikaisemmassa luvussa käsitellyt ”hyvän hallinnon perusteet”. Hallituksen hallintolain muuttamista koskevan esityksen perusteluissa on todettu, että ”hallintokanteluasioita käsiteltäessä olisi noudatettava hyvän hallinnon perusteita sekä turvattava niiden henkilöiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee” (HE 50/2013, 6). Hallintokantelumenettely on siis keskeinen osa kansalaisen oikeusturvaa. Hallituksen esityksessä tuodaan esille myös muita seikkoja, joissa korostetaan hallintokantelumenettelyn olevan tärkeä osa viranomaistoiminnan lainmukaisuuden turvaavaa valvontatoimintaa. Lisäksi kanteluiden kautta saadaan valvovalle viranomaiselle muuten mahdollisesti pimentoon jäävää tietoa erilaisista valvonnanalaisen viranomaistoiminnan epäkohdista. Hallituksen esityksessä korostetaan viranomaisten toiminnan puolueettoman selvittämisen lisäävän viranomaistoimintaa kohtaan tunnettavaa yleistä luottamusta kansalaisten keskuudessa. (HE 50/2013, 11.)

2.5.1 Kanteluprosessin rakenne

Sisäministeriön ohjeessa laillisuusvalvonnasta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla (2020) eritellään kanteluprosessin käsittävän hallintolain esitöiden mukaan kaksi osaa, joista ensimmäinen on kanteluun perehtyminen ja sen oikeudellinen arvio ja toinen on viranomaiselle kantelun johdosta aiheutuvat toimenpiteet. Sisäministeriö tuo esiin, että arvioitaessa kantelua alustavasti on tärkeä selvittää, onko asiasta olemassa aiempaa ylimpien laillisuusvalvojien tai sisäasiainhallinnon ratkaisua tai onko asia mahdollisesti vireillä jossain toisessa viranomaisessa. Mikäli asia on jo vireillä, tulee kyseisen asiaa hoitavan viranomaisen kanssa sopia, mikä viranomainen lopulta ottaa kanteluasian ratkaistavakseen. (Sisäministeriö 2020, 15.)

Kun asiaa hoitava viranomainen on päätetty, tutkii tämä viranomainen toimivaltaansa kuuluvat hallintokantelut, mikäli alustavan arvioinnin yhteydessä on selvinnyt, että asiassa on aihetta epäillä valvottavan viranomaisen menettelyssä lainvastaista toimintaa tai virkavelvollisuuden laiminlyöntiä. Asiaa tutkiessa selvitetään, vaatiiko asia laajempia selvityksiä, jotta viranomaisen valvontavelvollisuus täyttyy. (Sisäministeriö 2020, 16.)

2.5.2 Asianosaisten kuuleminen kanteluprosessissa

Sisäministeriön ohjeessa kerrotaan, että kirjallinen kuuleminen on pääsääntö kanteluprosessissa (Sisäministeriö 2020, 16). Poliisihallituksen ohjeessa sisäisestä laillisuusvalvonnasta ja eräistä muista oikeudellisista asioista poliisissa (2020) tuodaan esille, että mikäli pelkän kantelukirjoituksen perusteella voidaan todeta, ettei asiassa ole syytä epäillä lainvastaista tai virheellistä menettelyä, ei asiaa ole tarpeen selvittää enempää, vaan asia voidaan tällöin ratkaista kanteluasiakirjojen perusteella. Mikäli näin ei ole, voidaan salassapitosäännösten puitteissa hankkia tarpeelliset selvitykset, asiakirjat ja hankkia tietoja poliisin tietojärjestelmistä. (Poliisihallitus 2020, 9.)

Poliisihallitus ohjeistaa, että kanteluasian selvittämiseksi kantelun kohteena olevalta virkamieheltä voidaan pyytää selvitys asiasta ja lisäksi virkamiehen esimieheltä pyydetään tarvittaessa virkamiehen menettelyn oikeellisuuteen kantaa ottava lausunto. Poliisihallituksen mukaan on poliisiyksikön tehtävä huolehtia siitä, että kantelun kohteena olevilta virkamiehiltä pyydetään riittävät selvitykset asiasta ja että kaikki muut vaaditut tiedot ja asiakirjat kootaan lausunnon liitteiksi. Virkamiehellä on velvollisuus antaa kanteluprosessissa tapahtumasta edellä kuvattu selvitys. (Poliisihallitus 2020, 10.)

Kun kantelun kohteena oleva virkamies on antanut asiasta oman selvityksensä, voidaan Poliisihallituksen mukaan pyytää vastine kantelun tekijältä. Mietittäessä sitä, pyydetäänkö kantelijalta vastinetta, tulee punnita, tuoko vastine asian kannalta mitään uutta tietoa ja toisaalta toteutuuko kantelijan oikeusturva riittävästi ilman vastineen pyytämistä. (Poliisihallitus 2020, 10.) Husa ja Pohjolainen nostavat kirjassaan edellä mainittuun liittyen myös sen, että virkamiehen lisäksi myös kantelija on velvollinen selvittämään viranomaiselle tahtoaan ja vaatimuksiaan, sekä pyrkimään myötävaikuttamaan oman asiansa selvittämistä (Husa & Pohjolainen 2014, 246).

Vaikka aiemmin kävi Poliisihallituksen ohjeesta ilmi mahdollisuus käsitellä tietyissä tapauksissa kantelu pelkkien kanteluasiakirjojen perusteella, tuovat Husa ja Pohjolainen kirjassaan esille sen, että suuri osa kanteluista tutkitaan kantelussa esitettyjen väitteiden laadusta ja vakavuudesta riippumatta täysmittaisessa menettelyssä, eli hankkimalla kantelun kohteelta kirjallisen selvityksen asiasta. Tämä johtuu Husan ja Pohjolaisen mukaan hallintokanteluasian selvittämistä ja valvovan viranomaisen harkintavaltaa koskevan sääntelyn epäselvyydestä. (Husa & Pohjolainen 2014, 234.)

Husa ja Pohjolainen kiteyttävät prosessin niin, ettei asiaa lähtökohtaisesti ratkaista ennen kuin asianosaisille on varattu tilaisuus toimittaa omat selvityksensä asiasta, mikäli ne voivat vaikuttaa asian ratkaisuun (Husa & Pohjolainen 2014, 246). Lisäksi Husa ja Pohjolainen kertovat, että joissakin tilanteissa voidaan asianosaisten lisäksi kuulla todistajia tai asianosaisia totuusvakuutuksen nojalla (Husa & Pohjolainen 2014, 248).

2.5.3 Kanteluratkaisu ja sen aiheuttamat toimenpiteet

Poliisihallituksen laillisuusvalvontaa koskevassa ohjeessa tuodaan esille, että kanteluun tulee antaa kirjallinen, oikeudellisesti perusteltu ratkaisu. Tähän ratkaisuun tulee sisällyttää ne seikat ja selvitykset, joiden perusteella lopullinen ratkaisu on tehty. Lisäksi ratkaisusta tulee ilmetä ne toimenpiteet, joihin kantelu on mahdollisesti antanut aiheutta. (Poliisihallitus 2020, 10.)

Sisäministeriön laillisuusvalvontaa koskevan ohjeen mukaan valvova viranomainen ryhtyy ratkaisun tehtyään niihin toimenpiteisiin, jotka se katsoo kantelun perusteella aiheellisiksi. Mikäli kantelu ei aiheuta toimenpiteitä, tulee siitä ilmoittaa kantelun tekijälle viivytyksettä. Mahdollisia hallintokantelun aiheuttamia toimenpiteitä voivat olla valvottavan huomion kiinnittäminen hyvän hallinnon vaatimukseen ja tiedottaa valvottavaa tämän virheellisestä tai lainvastaisesta menettelystä. Mikäli edellä mainittu toimenpide ei ole tapauksen kannalta riittävä, voidaan valvottavalle antaa asiassa huomautus. Mikäli taas tapausta selvittäessä nousee esiin seikkoja, jotka antavat aiheutta ryhtyä muussa laissa säädettyyn menettelyyn, raukeaa hallintokantelun käsittely välittömästi. (Sisäministeriö 2020, 15.) Vaikka kanteluprosessin aikana ei havaittaisikaan lainvastaista menettelyä, voidaan Sisäministeriön mukaan ottaa laillisuusvalvonnassa kantaa perustellumpaan toimintatapaan ja korostaa tässä perusoikeuksien toteutumista (Sisäministeriö 2020, 17).

Hallintolain (434/2003) 8 a luvun 53 d §:n mukaan hallintokanteluasiassa annettuun ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla.

2.6 Poliisin toiminnasta kanteleminen vuosina 2019 ja 2020 eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusten mukaan

Poliisin toimintaa koskevia kanteluita käsitellään vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa. Vuoden 2019 kertomuksen mukaan poliisikantelut olivat yksi suurimmista kanteluryhmistä (EOA:n kertomus vuodelta 2019, 168), eikä tämä ole muuttunut parempaan suuntaan 2020, sillä vuoden 2020 kertomuksessa kerrotaan poliisikanteluiden nousseen edellisvuoteen nähden selvästi vuoden 2019 752:sta 852:een (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 226). Vuoden 2019 kertomuksen mukaan poliisille tehtiin vuonna 2019 yhteensä 650 kantelua (EOA:n kertomus vuodelta 2019, 168) ja vuonna 2020 yhteensä 817 kantelua (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 226), jotka kä-

siteltiin hallinnon sisäisesti. Vuoden 2020 kertomuksessa sanotaan, että kolmisenkymmentä vuoden 2020 kanteluista liittyi koronapandemiaan, joten pandemia ei selitä kanteluiden määrän kasvua (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 226).

Poliisin toimintaan kohdistuvien kanteluiden syyt olivat molempien vuosien kertomuksissa samoja, joten käsitellään niitä tuoreemman, vuoden 2020 kertomuksen pohjalta. Vuoden 2020 kertomuksessa kerrotaan, että suurin osa poliisin toimintaan kohdistuvista kanteluista koski esitutkintaa ja erilaisten pakkokeinojen käyttöä. Kertomuksen mukaan eniten kannellaan poliisin päätöksestä olla toimittamatta esitutkintaa. (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 226.) Lisäksi kantelija pitää usein esitutkintaa puutteellisena tai arvostelee esitutkinnan kestoa (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 226 – 227.) Pakkokeinoihin liittyen kannellaan eniten kotietsinnästä ja erilaisista vapaudenmenetyksistä. Edellä mainittujen lisäksi kanteluissa esillä ovat usein myös julkisuusasiat. Kuitenkin väitteitä vakavista poliisin väärinkäytöksistä esiintyy oikeusasiamiehen mukaan kanteluissa varsin harvoin. Ilmeisesti tällaisissa tapauksissa tehdään asiasta ennemmin rikosilmoitus, jolloin asia menee ratkaistavaksi syyttäjälle. (EOA:n kertomus vuodelta 2020, 227.)

3 KATSAUS HELSINGIN KENTTÄPOLIISEISTA TEHTYJEN KANTELUIDEN SYIHIN VUODELTA 2020

Helsingin poliisilaitoksen kenttäpoliiseihin kohdistuneita kanteluratkaisuja on vuodelta 2020 yhteensä 17 kappaletta, jotka erittelen tässä luvussa kanteluihin johtaneiden syiden perusteella, sekä tuon esille sen, mikä osa kanteluista on antanut aiheita lisäselvityspyyntöihin ja toimenpiteisiin. Kanteluiden taustalla olevia tapahtumia en avaa kovin tarkasti, sillä tämä opinnäytetyö on julkinen, eikä kanteluissa esiintyviä henkilöitä saa pystyä tunnistamaan tapahtumien, ajan tai paikan perusteella. Yksittäisessä kantelussa on saattanut esiintyä useampia tässä luvussa käsiteltyjä syitä kantelulle.

3.1 Poliisin rasistinen toiminta

Poliisin rasistisena pidetystä toiminnasta tai etnisestä profiloinnista kanneltiin kolme kertaa. Kahdessa tapauksessa kolmesta kantelija oli joku muu henkilö, kuin poliisin toiminnan kohde. Kahdessa tapauksessa kolmesta koettiin, että poliisin toiminnan kohde valikoitui puhtaasti tämän ihon värin takia, eikä toiminnalle ollut muita edellytyksiä. Yhdessä kolmesta tapauksesta kantelija kuvasi poliisin puhuneen kantelijalle rasistisesti muun toiminnan yhteydessä.

Yhdessä tapauksessa kolmesta kantelija kertoi poliisimiesten suhtautuneen häneen todella rasistisesti. Tämän tarkemmin kantelija ei rasistista suhtautumista kantelussa avannut.

Toisessa tapauksessa kantelija kokee miesystävänsä valikoituneen poliisin toimenpiteiden kohteeksi puhtaasti ihonvärin takia. Kantelija kertoo poliisimiesten tulleen yhtäkkiä baariin ja tarttuneen hänen miestään kiinni molemmista käsivarsista, syyttäneen häntä kaikkien baarissa olevien ihmisten edessä huumeiden myymisestä, tyhjänneen hänen taskunsa ja käskeneen häntä olemaan hiljaa. Kantelijan mukaan poliisien kiinni ottama toinen mies oli kertonut poliiseille ostaneensa huumausaineet joltakin mustatakkiselta mieheltä. Kantelijan mukaan hänen miehellään ei ollut tuolloin yllään mustaa takkia ja hän oli tapahtumahetkellä baarin ainoa tummaihoisen henkilö. Kantelija katsoo poliisin ottaneen miehensä kiinni pelkästään hänen ihonväriensä vuoksi. Kantelijan mukaan kyse oli etnisestä profiloinnista.

Kolmannessa tapauksessa poliisi oli kantelijan mukaan pysäyttänyt kaksi rauhallisesti kävellyttä henkilöä ja tarttunut heihin fyysisesti kiinni. Kantelija kertoo poliisin myös vääntäneen toisen pysäytetyn henkilön käden selän taakse ilman mitään syytä. Kantelijan mukaan pysäytetyt olivat käyttäytyneet asiallisesti, rauhallisesti ja yhteistyöhaluisesti mutta poliisin käytös oli väkivaltaista ja asiattomaa. Kantelijan mukaan poliisi olisi puhunut heille asiattomaan ja rasistiseen sävyyn. Kantelijan mukaan poliisilla ei ollut mitään muuta syytä pysäyttää kävelijät, kuin että pysäyttäminen olisi perustunut rasistiseen profilointiin. Pysäytettyjä ei kantelijan mukaan epäilty tai syytetty mistään, heitä oli haluttu vain kovistella.

3.2 Poliisin liiallinen voimankäyttö

Poliisin liiallisesta tai aiheettomasta voimakeinojen käyttämisestä kanneltiin neljässä kantelussa. Kolmessa tapauksessa neljästä oli poliisin fyysinen voimankäyttö kantelijan mielestä liioiteltua suhteessa tilanteeseen. Yhdessä tapauksessa pidettiin poliisin voimankäyttöä täysin perusteettomana ja valitettiin myös siitä, ettei kantelija ollut saanut ensiapua saamansa oc-altistuksen päälle. Kantelija sanoi myös, ettei poliisi varottanut voimakeinojen käytöstä. Kahdessa tapauksessa neljästä kantelija kuvasi saaneensa tapauksen johdosta vähäisiä vammoja.

Ensimmäisessä tapauksessa kantelija kertoo kahden poliisimiehen käyttäneen tarpeetonta väkivaltaa poistaessaan kantelijan asunnosta. Kantelija kertoo poliisin tyrkänneen hänet kaulasta ovea vasten ja kaataneen hänet maahan. Maassa ollessaan kantelija kertoo saaneensa potkun oikealle puolelle alaselän ja takamuksen väliin. Tämän jälkeen toinen poliisimiehistä oli kantelijan mukaan raahannut häntä kädestä kiinni pitäen käytävää pitkin. Kantelijan mukaan hänen oma aggressiivinen käyttäytymisensä oli vain sanallista ja sekin ponnetonta. Kantelija kertoo edelleen hänen untuvatakkinsa hihan repeytyneen edellä kuvatussa tilanteessa. Kantelija kertoo lääkärin todenneen potkun aiheuttamat kipeyden ja turvotuksen.

Toisessa tapauksessa kantelija kertoo olleensa pyynnöstä poistumassa tuttavansa asunnolta, mutta tuttava oli päättänyt soittamaan poliisit ja valehdellut heille, ettei kantelija ollut suostunut itse

poistumaan. Kantelijan mukaan paikalle tulleet poliisit olivat kuulleet kantelijan soittavan itselleen taksin, mutta eivät olleet jaksaneet odottaa taksin tulemista, vaan olivat alkaneet heitellä kantelijan tavaroita ulos asunnosta. Kantelijan yrittäessä kuvata toista poliisimiestä, oli poliisi kantelijan mukaan repinyt puhelimen hänen kädestään, jolloin kantelijan käteen oli syntynyt iso mustelma.

Kolmannessa tapauksessa kantelija kertoo olleensa viettämässä juhannusta uimarannalla. Kun kantelija oli tehnyt lähtöä rannalta, hän oli päättänyt ottaa parkkipaikalta vuokrattavan sähköpotkulaudan itselleen. Ennen parkkipaikkaa vastassa oli ollut rivi mellakkapoliiseja, jolle kantelija oli sanonut, että hän ottaa tuossa vieressä olevan sähköpotkulaudan ja lähtee kotiin. Samassa kantelija kertoo jonkun poliiseista suihkuttaneen varoittamatta kaasua hänen silmiinsä, jonka jälkeen kantelija oli tippunut shokkitilassa maahan. Kantelija kertoi, ettei ollut saanut silmiä auki noin 45 minuuttiin, eikä hän myöskään ollut saanut keneltäkään apua.

Neljännessä tapauksessa kantelija kertoo ainoastaan, että häneen kohdistettiin tarpeetonta voimankäyttöä ja että häntä puhuteltiin ivallisesti.

3.3 Poliisin toiminta liikenneonnettomuuspaikalla

Kolmessa kantelussa arvosteltiin poliisin toimintaa liikenneonnettomuuspaikalla. Kahdessa tapauksessa kolmesta kantelija oli sitä mieltä, että hänet oli ratkaistu syylliseksi onnettomuuteen virheellisin perustein. Yhdessä tapauksessa kolmesta kantelija arvosteli sitä, ettei ollut saanut jäädä katselemaan junaradalla sattunutta onnettomuuden jälkitoimenpiteitä haluamalleen paikalle.

Ensimmäisessä tapauksessa kantelija kokee, että poliisi oli ratkaissut virheellisesti onnettomuuden syyllisyyskynnyksen. Kantelijan mukaan auton kuljettajalla olisi ollut tilanteessa väistämisvelvollisuus ja että onnettomuus aiheutui autoilijan laiminlyönnistä.

Toisessa tapauksessa kantelija kertoo ajaneensa olleensa ylittämässä polkupyörällä risteystä, kun oli havainnut auton tulevan päälle. Kantelija kertoi ehtineensä hyppäämään pois pyörän päältä, mutta kaatuneensa kuitenkin maahan satuttaen takaraivonsa, lonkkansa ja kyynärpänsä. Kantelija kertoi saaneensa tapahtumapaikalla kirjallisen huomautuksen liikenneeriksestä. Kantelija ihmetteli sitä, voiko hän todella saada huomautuksen siitä huolimatta, vaikka hänet oli tönitty pahasti kumoon. Kantelijan näkemyksen mukaan auton kuljettajan olisi tullut katsoa suoraan eteensä, mitä hän ei tehnyt. Kantelijan mukaan auton kuljettaja katseli koko ajan vasempaan. Kantelija kertoo edelleen, että kuljettaja totesi syyllisyytensä. Poliisin kantelija kertoo sanoneen hänelle, että ole tyytyväinen, että selviät huomautuksella. Kantelija kertoo ihmetelleensä sitä, että hän sai asiasta huomautuksen, vaikka oli jo ajanut risteuksen läpi. Poliisi oli kantelijan mukaan vastannut näyttävän siltä, että kantelija ei tunne liikennesääntöjä ja että hänen tulee antaa kantelijalle sakko. Poliisi oli kantelijan mukaan sanonut vielä, että "vai olisiko tässä kohtaa jo käräjäoikeuden paikka".

Kolmannessa tapauksessa kantelija kertoo olleensa linja-autopysäkillä katselemassa, kun radan toisella puolella oleva poliisimies oli huutanut hänelle, ettei tapahtumaa ja toimintaa saa katsella. Kantelija kertoi jatkaneensa katselemista, jolloin kantelijan luokse linja-autopysäkillä oli saapunut poliisiauto, ja autosta noussut poliisi oli käskenyt kantelijaa olemaan katselematta rata-alueelle. Kantelija kertoi vastanneensa tähän, että tapahtumaa saa seurata, jolloin poliisi oli perustellut antamaansa käskyä sillä, ettei uhrin yksityisyyttä saa häiritä. Poliisi oli kantelijan mukaan uhannut poistaa kantelijan pysäkiltä, jos kantelija jatkaisi oleskelua ja katselua siinä. Koska kantelija ei halunnut joutua vaikeuksiin, hän kertoo poistuneensa hetken kuluttua tien toiselle puolelle noin parinkymmentä metriä kauemmaksi linja-autopysäkestä. Kantelija kertoo poliisin ja palokunnan jatkaneen onnettomuuden tutkintaa ja koska tilanne eteni hitaasti, kantelija kertoi jatkaneensa kävelylenkkiään. Kantelija toteaa kirjoituksessaan muun muassa, että julkisella paikalla saa oleskella, seurata sekä valokuvata tapahtumia vapaasti ja että julkisella paikalla tapahtuva itsemurha ei ole yksityinen tapahtuma eikä yksityisyyden suojan piirissä. Kantelija kuvaa poliisin käytöstä ja kertoo sen olleen hermostunutta, uhkaavaa ja häiritsevää sekä täysin perusteetonta. Tapahtumien seuraaminen busipysäkillä ei kantelijan käsityksen mukaan häirinnyt mitenkään viranomaisten toimintaa ja kantelija kokee hänen häätämisenä pysäkiltä tapahtuneen mielivaltaisesti, ilman poliisitoiminnallista tarvetta.

3.4 Muut yksittäiset syyt kanteluille

Yksittäisiä syitä kantelun tekemiseen oli yhteensä 10 kappaletta. Kaksi näistä yksittäisistä syistä on tuotu esille jonkun muun kantelun yhteydessä.

Yhdessä kantelussa kyseenalaistettiin poliisin sairaankuljetukselle antaman virka-apu toimenpiteen kohteen toimesta ilman tarkempaa selvitystä tapahtumien kulusta.

Yhdessä kantelussa kerrottiin poliisin toimittaneen kantelijan säilöön ilman hyväksyttävää syytä. Kantelussa kerrotaan kantelijan havainneen kotitalonsa pihalla lasten leikkipaikalla muutaman tytön juomassa alkoholia. Kantelijan mukaan samoja tyttöjä oli useita kertoja aikaisemminkin pyydetty siirtymään muualle oleilemaan. Kantelijan mukaan hänen pyytäessä tyttöjä siirtymään muualle, oli yksi tytöistä uhannut kantelijaa jonkinlaisella sumuttimella. Poliisin tullessa paikalle olivat tytöt kantelijan mukaan väittäneet kantelijan ahdistelleen tyttöjä. Kantelija kertoo, etteivät poliisit olleet tilanteessa kuunnelleet häntä, vaan ottaneet hänet tyttöjen valheellisen kertomuksen perusteella kiinni ja toimittaneen kantelijan Töölön säilytysuojaan.

Yhdessä kantelussa kuvailtiin poliisin virheellinen menettely sakkomenettelyn yhteydessä. Kantelijan mukaan toisin kuin rikesakkomääräyksestä ilmenee, kantelija ei tunnustanut nauttineensa alkoholiuomaa, kantelijalle ei kerrottu tämän oikeuksia eikä kantelija luopunut oikeudestaan suulliseen

käsittelyyn. Lisäksi kantelija kertoo, että rikesakkomääräykseen kirjattiin tiedoksi, että hänen henkilönsä on todettu ajokortista, vaikka hänellä ei ole koskaan ollut ajokorttia. Kantelijan mukaan hänelle oli sanottu ettei "tuollaisessa konkurssissa ole väliä sakolla".

Yhden kantelun aiheena oli ilmoittajan tietojen antaminen eteenpäin toimenpiteiden kohteelle. Kantelijan mukaan hän oli ilmoittanut poliisille taloyhtiön pihalla olevasta häiriköstä. Kantelija kertoi, ettei tuntenut häirikköä entuudestaan. Kantelijan mukaan poliisi oli käynyt paikalla, mutta ei ollut tavannut häirikköä ja oli poistunut paikalta. Häiriköinti oli jatkunut poliisin poistuttua ja kantelija kertoo häirikön huutaneen pihalla kantelijan nimeä ja ivailut, ettei poliisia ole näkynyt. Tämän perusteella kantelija epäilee poliisin antaneen häirikölle hänen nimensä.

Yhdessä tapauksessa kantelija kertoo toisen kantelun syyn yhteydessä poliisipartion kieltäytyneen kertomasta hänelle nimiään toimenpiteen yhteydessä.

Yhden kantelun syynä oli ulkomaalaisen ajoneuvon rekisteröintiasioihin liittyvä toimenpide. Kantelija kertoo olleensa liikenteessä Virossa rekisteröidyllä autolla ja kertoneensa poliisille liikennepysäytyksen yhteydessä asuvansa vakituisesti Virossa ja käyvänsä Suomessa vain satunnaisesti, eikä autoa ole tästä syystä rekisteröity Suomeen. Kantelija kertoi näyttäneensä poliisille Viron henkilöllisyystodistuksen, asumisluvan sekä auton paperit. Kantelija kertoo myös sanoneensa poliisille, että voi osoittaa puhelimellaan lisätodisteita Virossa asumisesta. Kantelijan mukaan poliisia eivät olleet nämä todisteet kiinnostaneet, vaan kantelijaa oli kehoitettu säästämään todistuksensa verottajaa varten. Poliisi oli myös sanonut kantelijalle tämän tulevan saamaan autoveron kaksinkertaisena. Kantelijan mukaan hänen asumisestaan ei olisi jäänyt mitään epäselvyyttä, mikäli poliisi olisi suostunut kuuntelemaan häntä.

Yhdessä kantelussa kantelija kertoo säikähtäneensä moottoritien pientareelle pysäköityä poliisin kamera-autoa, koska tiellä ei ollut varoituskolmiota eikä poliisiautossa ollut hälytysvaloja päällä. Kantelijan mukaan moottoritieellä on tarpeeton pysäköinti kielletty myös poliisilta, jos hälytysvalot eivät ole päällä eikä pysäköintiin ole hyväksyttävää syytä. Kantelijan mukaan nopeusvalvonta ei oikeuta poliisia liikenneturvallisuuden vaarantamiseen.

Yhdessä kantelussa kuvattiin poliisin ottaneen kantelijan ajopiirturin haltuun virheellisin perustein. Kantelijan mukaan poliisi oli ilmoittanut digipiirturikortin haltuunoton syyksi kantelijan voimassa olleen ajokiellon. Kantelija vaatii kantelussaan Helsingin poliisilaitosta korvaamaan taloudellisen menetyksen, joka on syntynyt, kun kantelija ei ole päässyt tekemään töitä ulkomailla aikana, jolloin digipiirturikorttine on ollut poliisin hallussa.

Yhdessä kantelussa huomautettiin poliisin osoittaneen kantelijalle haastavan reitin mielenosoituspaikalta poistuessa. Kantelijan mukaan kantelija oli poliisin toimesta ohjeistettu kulkemaan nurmikon poikki jalkakäytävälle, vaikka osoitetulla reitillä oli ollut korkea pudotus. Kantelija kertoo olevansa huonojalkainen ja joutuvansa kävellessään tukeutumaan sauvakävelysauvoihin.

Yhdessä kantelussa kanneltiin toisen syyn lisäksi poliisin tehneen perättömän lastensuojeluilmoituksen. Kantelija kertoo poliisimiehen tehneen kiusallaan perättömän lastensuojeluilmoituksen hänen alaikäisestä pojastaan kantelijaan kohdistuneen tehtävän yhteydessä.

3.5 Poliisin epäasiallinen kielenkäyttö

Yhdeksässä kantelussa seitsemästätoista mainittiin varsinaisen kantelusyyn lisäksi poliisin epäasiallinen puhuttaminen tai kielenkäyttö. Kahdessa kantelussa kerrottiin poliisin puhutelleen kantelijaa tai toimenpiteiden kohteina ollutta henkilöä rasistisesti. Muissa kanteluissa kuvattiin, että poliisi oli esittänyt asiansa epäasialliseen sävyyn.

3.6 Toimenpiteisiin johtaneet kantelut

Ainoastaan kaksi kantelua johti poliisin osalta minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Toisessa tapauksessa poliisit eivät olleet kantelijan mukaan suostuneet kertomaan tälle nimeään. Poliisit eivät muistaneet kantelijan missään vaiheessa kyselleen heidän nimiään, mutta poliisilaitoksen vastauksen mukaan heillä ei ilmeisesti ollut tapahtumahetkellä nimilaattoja haalareissaan. Tässä kohtaa kanteluun annetussa vastauksessa sanotaan, että poliiseja muistutetaan siitä, että lähtökohtaisesti virkapuvussa tulee käyttää nimilaattaa.

Toinen tapaus, jossa kanteleminen poliisin virheellisestä toiminnasta oli aiheellista, oli tapaus, jossa kuljettajan ajopiirturikortti oli otettu poliisin haltuun riittämättömistä syistä. Toimenpiteenä poliisilaitos kertoi kiinnittävänsä vastaisen varalle poliisien huomiota siihen, milloin ajopiirturikortti voidaan ottaa poliisin haltuun.

Kahden kantelun yhteydessä poliisilaitos pyysi kantelijalta lisäselvitystä liittyen kantelijan ilmoittamiin tapahtuman todistajiin, sekä kantelijan poliisilaitokselle ilmoittamiin ansionmenetyksestä johtuviin korvausvaatimuksiin. Kummassakaan tapauksessa kantelija ei ollut vastannut tiedusteluihin eikä toimittanut pyydettyjä lisäselvityksiä, joten näin ollen enempään toimenpiteisiin ei ryhdytty. Edellä mainituissa tapauksissa kantelun syy olisi saattanut osoittautua aiheelliseksi ja aiheuttaa toimenpiteitä, mikäli asiasta olisi saatu pyydetty todisteet. Ilman niitä voidaan tulla ainoastaan siihen johtopäätökseen, että joko todisteita ei tosiasiallisesti ollut tai kantelija ei itse pidä asiaa niin merkittävänä, että olisi vaivautunut todisteita asiasta toimittamaan.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Käsittelen tässä luvussa kanteluihin johtaneita syitä suhteessa poliisien antamiin vastineisiin, sekä tapausten seurauksena tehtyjä toimenpiteitä. Tarkoituksena on vertailla kantelijoiden ja poliisien näkemyksiä kanteluiden syihin johtaneista tekijöistä, pohtia sitä, ovatko kantelut olleet selvitysten perusteella aiheellisia ja tarvittaessa peilata kanteluiden syitä poliisin lainmukaisiin toimivaltuuksiin. Tässä pohdinnassa on huomioitava, että tapahtumia pystytään käsittelemään ainoastaan kanteluratkaisuissa olevien kantelukirjelmän, sekä poliisien antamien selvitysten perusteella. Tutkimuksen eettisyyttä pohtiessani olen joutunut huomioimaan sen, että toisaalta en oleta kahden samaan tapahtumaan osallistuneen poliisin näkemysten tapahtumien kulusta eroavan toisistaan suuresti, mutta toisaalta poliisit antavat selvityksensä asiasta virkavastuulla ja näin ollen pidän poliisin lausumaa asiasta lähtökohtaisesti luotettavana.

4.1 Poliisin rasistinen toiminta

Kanteluissa, joissa poliisia syytettiin rasismista tai etnisestä profiloinnista, oli kahdessa tapauksessa kolmesta kantelijana joku muu kuin poliisin toimenpiteiden kohde. Näin ollen kantelijalla ei voida olettaa olevan kovin hyvää kuvaa tapahtumiin johtaneista tekijöistä.

Yhdessä tapauksessa kolmesta kantelija väitti poliisin puhutelleen häntä rasistiseen sävyyn muiden toimenpiteiden yhteydessä. Tässä tapauksessa kyse on kuitenkin sana sanaa vastaan tilanteesta, eikä tällaista rasistista puhuttelemista ollut poliisin vastineen mukaan tapahtunut. Toisessa tapauksessa, jossa kantelija kuvasi poliisin syyttäneen hänen miesystävänsä huumeiden myymisestä pelkästään ihon värin perusteella, vastaa poliisi, että toimenpiteiden kohde on tässä tapauksessa valikoitunut järjestyksenvälvojen osoitettua poliisille henkilön, joka heille oli aikaisemmin osoitettu ilmoittajan toimesta.

Kolmannessa tapauksessa poliisi on puuttunut kohdehenkilöiden järjestyksessä rikkomukseen täysin poliisin toimivaltuuksien puitteissa. Kantelija oli kuvannut poliisin poimineen henkilöt täysin mielivaltaisesti ihonvärin perusteella ilman syytä, väentäneen kohdehenkilöiden käsiä väkivaltaisesti ja puhutelleen kohdehenkilöitä rasistiseen sävyyn. Poliisin selvityksen mukaan tapauksessa oli puututtu julkijuopotteluun, tehty turvallisuustarkastus, jonka aikana kohdehenkilöiden käsiä oli kontrolloitu työturvallisuuden takia ja poliisin mukaan koko tilanne oli sujunut rauhallisesti ja asiallisesti kohdehenkilöiden kanssa. Tapahtumia seuranneen ulkopuolisen henkilön poliisi kuvasi huudelleen poliisille ja haukkuneen heitä rasisteiksi ja natsseiksi. Järjestyslain 2 luvun 4 §:n mukaan päihdyttävän aineen nauttiminen on kielletty yleisellä paikalla taajamassa. Poliisi on tässä tapauksessa tavannut kohdehenkilöt juomassa alkoholia tällaisella paikalla, joten järjestyksessä rikkomukseen puuttuminen on ollut nähdäkseni täysin aiheellista. Poliisilain (872/2011) 2 luvun 12 §:ssä sanotaan, että poliisi voi

virkahtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle turvallisuustarkastuksen, jos se on perusteltua työturvallisuuden ja virkahtävän suorittamisen varmistamiseksi. Koen, että tällaisessa tapauksessa on luotettava siihen, että poliisimies osaa arvioida turvallisuustarkastuksen tarpeellisuuden virkahtävien yhteydessä.

4.2 Poliisin liiallinen voimankäyttö

Niissä kolmessa kantelussa, joissa arvioitiin poliisin käyttäneen liiallisia fyysisiä voimakeinoja suhteessa tilanteeseen, poikkeaa kaikissa poliisin kuvaus tapahtumien kulusta täysin kantelijan kertomuksesta. Yhdessä tapauksessa neljästä poliisilla oli jo ennakkoon tieto, että kohdehenkilö on varohenkilö, joka on ennenkin päihtyneenä kohdistanut väkivaltaa poliisia kohtaan. Tämä lisää luonnollisesti poliisin varautumistasoa kohdehenkilön kanssa toimiessa, kun tiedossa oli myös, että kohdehenkilö oli tapahtumahetkellä päihtynyt.

Kaikissa neljässä tapauksessa poliisi kuvaa kohdehenkilön käyttäytyneen aggressiivisesti, jättäneen tottelematta poliisin käskyjä ja vastustaneen paikalta poistamista tai kiinniottoa. Poliisilain 2 luvun 17 §:ssä sanotaan, että poliisimiehellä on virkahtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi, miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun puuttumiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Poliisien antamien vastineiden perusteella voidaan poliisien käyttämiä voimakeinoja pitää näissä tapauksissa mielestäni tarpeellisina ja puolustettavina ja kaikissa tapauksissa voimakeinojen käytöllä on vastattu kohdehenkilön poliisiin kohdistamaan aggressiiviseen toimintaan.

Yhdessä tapauksessa kerrotaan poliisin käyttäneen kohdehenkilöön oc-sumutinta täysin aiheetta kohdehenkilön ollessa tapahtumiin nähden täysin ulkopuolinen. Poliisien selvityksestä käy kuitenkin ilmi, että tapahtumahetkellä tapahtumapaikalla oli poliisille haastava mellakatilanne ja poliisin mukaan toimenpiteiden kohteena ollut henkilö ei ollut suostunut noudattamaan poliisin poistumiskäskyä ja oli käyttäytynyt uhmakkaasti poliiseja kohtaan, jolloin kohdehenkilö oli saanut lyhyen oc-altistuksen. Kantelija kuvaa, ettei ollut saanut tilanteessa ensiapua, mutta poliisin vastineen mukaan ensiapua oli tarjottu useasti kantelijan torjuessa tarjotun avun värikkäin sanankääntein. Tässä joudutaan arvioimaan tapausta sana sanaa vastaan -näkökulmasta, mutta pidän poliisin kertomusta tapahtumien kulusta ja kokonaistilanteen aiheuttamista toiminnan haasteista uskottavana.

4.3 Poliisin toiminta liikenneonnettomuuspaikalla

Kahdessa tapauksessa kolmesta kantelija oli sitä mieltä, että hänet oli ratkaistu syylliseksi onnettomuuteen virheellisin perustein. Ensimmäisessä tapauksessa kantelija koki, että auton kuljettajalla

olisi ollut tilanteessa väistämisvelvollisuus ja että onnettomuus olisi aiheutunut kokonaan toisen kuljettajan laiminlyönnistä. Poliisit kuvasivat vastineessaan tehneensä havaintoja tapahtumapaikalla ja ratkaisseet asian tieliikennelain mukaisesti. Toisessa tapauksessa arvosteltiin kantelijan saamaa suullista huomautusta, vaikka kantelija oli kärsinyt tapahtuman johdosta vahinkoa ja kantelija korosti toisen osapuolen huolimattomuutta asiassa. Poliisin vastineessa kuvataan, että väistämisvelvollisuus on ollut tilanteessa yksiselitteisesti kantelijalla, jolloin asian tulkinnassa ei jäänyt epäselvyyksiä.

Molemmissa edellä kuvatuista tapauksista ei kantelun lukija kykene saamaan kovin hyvää kuvaa varsinaisesta tilanteesta, mutta poliisin antamissa vastineissa olevien tapahtuman kuvausten mukaan poliisi on punninnut tilanteet tieliikennelain mukaisesti ja tehnyt tilanteisiin sopivat ratkaisut.

Kolmannessa tapauksessa kyseenalaistettiin se, ettei poliisi antanut kantelijan jäädä seuraamaan junaonnettomuuden jälkitoimia haluamalleen paikalle. Poliisi kuvaa vastineessaan, että tehtävänä oli ollut tuossa vaiheessa tapahtumapaikan eristäminen, jolla turvataan mahdollisen rikospaikan koskemattomuus, osallisten henkilöiden yksityisyys ja toimijoiden työturvallisuus. Eristys oli poliisin mukaan välttämätön toimenpide, koska tapahtumapaikan läheisyydessä oli paikka, jolta lasten oli ollut mahdollista katsella onnettomuuspaikalla tapahtuvia toimia. Alipäälylystään kuuluva poliisimies oli tehnyt päätöksen tuon kyseisen paikan eristämiseen sivullisilta ja näin ollen myöskään kantelijan ei oltu annettu kyseisellä paikalla olla.

Poliisilain 2 luvun 8 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on tarpeen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, poliisitutkinnan turvaamiseksi taikka onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden, toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden tai vaaraan joutuneen omaisuuden suojaamiseksi. Tässä tapauksessa kanteluun vastannut eristämispäätöksen tehnyt ylikonstaapeli antoi mielestäni hyvät perustelut alueen eristämiseksi ja sille, miksi eristysraja oli kulkenut juuri siitä mistä oli.

4.4 Muut yksittäiset syyt kanteluille

Kahta lukuun ottamatta kaikissa muissa yksittäisten syiden aiheuttamissa kanteluissa kanteluratkaisusta käy ilmi, että kantelija ja poliisi kuvaavat tilanteen täysin eri tavalla. Virka-aputapauksessa kanteluratkaisusta ei käy ilmi, mistä kantelija tapauksessa valittaa, mutta päättelin, että poliisin paikallaolosta ylipäättänsä. Tässä tapauksessa poliisille oli tehty asianmukainen virka-apupyynnö, kantelija oli itse päästänyt poliisit sisälle, sairaankuljetusta oli odoteltu yhdessä hyvässä hengessä, jonka jälkeen poliisi oli turvannut kuljetuksen. Poliisin vastineen mukaan mitään sen kummempaa ei ollut tapahtunut.

Ilman hyväksyttävää syytä tapahtuneen säilöönoton kohdalla kantelijan ja poliisin kertomukset tapahtumista olivat täysin päinvastaiset. Kantelijan mukaan hän oli itse valittanut alkoholia nauttivista teineistä ja joutunut syyttä suotta putkaan ja poliisiin vastineen mukaan kantelija oli itse tavattu häiriköimästä teinejä päihtyneenä ja koska kantelija ei ollut totellut paikalta poistamiskäskyä, oli kiinniottaminen poliisin mukaan lievin mahdollinen toimenpide. Kiinniottamisen perusteita ei poliisin vastineessa kerrottu, mutta uskoisin, että henkilö otettiin tässä tapauksessa kiinni poliisilain 2 luvun 10 §:n mukaisesti rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi.

Sakkomenettelyasian kohdalla kyse oli siitä, että sakko oli lähtökohtaisesti aiheeton, sillä kantelija ei ollut omien sanojensa mukaan nauttinut alkoholijuomaa hallussaan olleesta avatusta tölkistä. Lisäksi kantelija kuvasi, ettei hänelle oltu kerrottu oikeuksiaan eikä hän ollut luopunut oikeudestaan suulliseen menettelyyn. Poliisin vastineen mukaan yleisen elämäkokemuksen perusteella voidaan olettaa, että kun henkilön hallussa on avattu alkoholijuomatölkki, niin hänen voidaan olettaa nauttineen sitä, vaikkei nauttimista oltu sillä hetkellä suoraan havaittu. Tämän poliisi oli tuonut ilmi myös kantelijalle, joka ei ollut suostunut kommentoimaan asiaa. Poliisi kertoi myös antaneensa sakon tiedoksi asianmukaisesti ja kertoneensa tiedoksiannon yhteydessä kantelijan oikeudet ja varmistanut halun luopua oikeudesta suulliseen käsittelyyn. Kallistun tämänkin tapauksen kohdalla luottamaan poliisin kuvaukseen tapahtumista.

Kantelussa, jossa arvosteltiin poliisin luovuttaneen ilmoittajan tiedot toimenpiteiden kohteena olleelle henkilölle, poliisi totesi, ettei ilmoittajan tietoja luovuteta koskaan eteenpäin ja tapahtuman kuvauksen perusteella on mahdotonta arvioida, olisiko kohdehenkilö voinut päätellä ilmoittajan jostain muusta syystä.

Ulkomaalaisen ajoneuvon rekisteröintiasioihin liittyvässä tapauksessa kantelija oli ollut liikenteessä eri maan kilvissä olevalla ajoneuvolla ja poliisin järjestelmien mukaan kantelijalla olisi pysyvä osoite Suomessa, jolloin ajoneuvoon olisi pitänyt vaihtaa Suomen kilvet. Poliisin mukaan kantelijalle on kerrottu, että koska kantelijan antamissa tiedoissa ja poliisin saamissa rekisteritiedoissa on ristiriita, täytyy poliisin saattaa asia verottajan selvitettäväksi ja mikäli kantelijan kertomat tiedot ovat oikeat, ei asiasta tule seuraamuksia. Poliisin vastineen perusteella ei ole mielestäni syytä epäillä, että poliisi olisi toiminut tapauksessa asiattomasti.

Yhdessä kantelussa oltiin sitä mieltä, ettei poliisi olisi saanut pysäköidä liikenteenvalvonnan kamera-autoa moottoritien pientareelle sen enempää, kuin kukaan muukaan. Poliisin antamassa vastineessa oli kuvattu varsin tarkasti, millaisia erilaisia poliisin tunnuksia kyseisessä liikenteenvalvonnan kamera-autossa oli ollut kyseisellä tapahtumahetkellä. Lisäksi vastineen liitteenä oli ollut kuva auton sijoittelusta. Poliisin vastineesta kävi ilmi, että poliisiauton ja tien reunaviivan väliin oli jäänyt

noin 1,7 metriä. Vastineen perusteella poliisin auto oli turvallisesti sijoitettu eikä vaarantanut muuta liikennettä.

Eräässä kantelussa kuvattiin poliisin ohjanneen mielenosoituksen yhteydessä heikosti apuvälineen kanssa liikkuneen henkilön poistumaan paikalta kyseisen henkilön liikkumiskykyyn nähden liian haastavaa reittiä. Poliisiin vastineen mukaan kyseinen henkilö oli kysynyt itse poliisilta, saisiko hän poistua paikalta tuota kyseistä reittiä, johon poliisi oli antanut luvan.

Perättömän lastensuojeluilmoituksen kohdalla kyse oli niin ikään näkemyseroista kantelijan ja poliisin välillä. Poliisin vastineesta käy kuitenkin ilmi, että ilmoitus tehtiin aidosta huolesta kohdistuen lapsen hyvinvointiin.

4.5 Poliisin epäasiallinen kielenkäyttö

Yhdeksässä kantelussa seitsemästätoista mainittiin varsinaisen kantelusyyn lisäksi poliisin epäasiallinen puhuttaminen tai kielenkäyttö. Kahdessa kantelussa kerrottiin poliisin puhutelleen kantelijaa tai toimenpiteiden kohteina ollutta henkilöä rasistisesti. Muissa kanteluissa kuvattiin, että poliisi oli esittänyt asiansa epäasialliseen sävyyn. Poliisien antamissa vastineissa kuvattiin, ettei poliisit olleet missään vaiheessa käyttäneet rasistisia ilmaisuja ja vastavuoroisesti kuvattiin joko kantelijan tai toimenpiteiden kohteena olleen henkilön haukkuneen poliiseja rasisteiksi tai natseiksi. Muissa tapauksissa poliisit esittivät puhuttamisesta täysin erilaisen kuvauksen, kuin kantelija. Kun kyseessä on henkilöiden välinen kommunikaatiotilanne, on täysin mahdotonta lähteä arvailemaan, miten asiat on todellisuudessa sanottu, kun tapahtumalle ei ole todistajia, tai heidän tietojaan ei ole pyynnöistä huolimatta toimitettu poliisilaitokselle.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni onnistuttiin vastaamaan kaikkiin kolmeen asetettuun tutkimuskysymykseen. Tässä luvussa käydään läpi vastaukset tutkimuskysymyksiin ja nostetaan esiin asiat, joihin Helsingin kenttäpoliisit voisivat tämän tutkimuksen tulosten perusteella kiinnittää huomiota työssään, jotta tässä tutkimuksessa käsiteltyihin kanteluihin ei vastaisuudessa olisi aiheita.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, millaisista syistä Helsingin kenttäpoliiseista kanneltiin vuonna 2020? Helsingin kenttäpoliiseista kanneltiin eniten seuraavista syistä: poliisin rasistinen toiminta (kolme kantelua), poliisin liiallinen voimankäyttö (neljä kantelua) ja poliisin toiminta liikenneonnettomuuspaikalla (kolme kantelua).

Edellä mainittujen lisäksi yksittäinen kantelu tehtiin seuraavista syistä: poliisin sairaankuljetukselle antama virka-apu, säilöön vieminen ilman hyväksyttävää syytä, poliisin virheellinen menettely sakkomenettelyn yhteydessä, ilmoittajan tietojen luovuttaminen toimenpiteiden kohteelle, poliisien kieltäytyminen ilmoittamasta nimiään, ulkomaille rekisteröityyn ajoneuvoon liittyvä toimenpide, moottoritien pientareelle pysäköity liikenteenvalvonnan auto, ajopiirturin haltuunotto virheellisin perustein, haastavan reitin osoittaminen mielenosoituksesta poistuttaessa sekä perätön lastensuojeluilmoitus. Yhdeksässä kantelussa valitettiin varsinaisen kantelun aiheen lisäksi poliisin epäasiallisesta kielenkäytöstä.

Toinen tutkimuskysymykseni oli, onko kantelun syy kanteluratkaisun perusteella aiheellinen? Suurin osa vuoden 2020 kanteluista on todettu aiheettomiksi tai kantelussa kuvatun menettelyn tueksi ei ole löytynyt näyttöä tai sitä ei olla pyydettyä saatua. Vuoden 2020 17:sta kantelusta vain kaksi kantelua johtivat poliisin kannalta minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Koska kantelijat eivät ole yhdessäkään tapauksessa toimittaneet poliisille pyydettyä näyttöä tai muuta materiaalia, on heidän asiansa käsittely jäänyt näin ollen kantelukirjoituksessa kerrottujen tietojen varaan ja se on saattanut heikentää asian käsittelyn laatua.

Kolmas tutkimuskysymys oli, vaikuttaako kanteluiden perusteella siltä, että kansalaiset tuntevat keskimäärin poliisin toimivaltuudet? Tutkimuksessa käsiteltyjen kanteluiden perusteella kansalaiset tuntevat poliisin toimivaltuudet heikosti tai ei ollenkaan, koska poliisin antamia vastineita lukiessa kävi suurimmassa osassa tapauksista ilmi, että poliisin toimenpiteisiin löytyi perusteet, sekä lain mukaiset toimivaltuudet poliisilaista. Kaikissa tapauksissa ei kantelua ei tehnyt toimenpiteiden kohteena ollut henkilö, joten näissä tapauksissa ei voida olla varmoja siitä, tiesikö kantelija poliisin toimenpiteiden todellisen syyn ja ymmärsikö näin ollen poliisin tilanteessa käyttämiä toimivaltuuksia.

Johtopäätöksenä kanteluiden syistä ja niiden aiheellisuudesta voidaan tämän tutkimuksen perusteella todeta se, että kanteluita tehdään tänä päivänä herkästi ja todella monenlaisista syistä, joihin poliisin on päivittäisessä toiminnassa varmasti haastavaa varautua. Koska kanteluista suurin osa osoittautui aiheettomiksi voidaan päätellä, että poliisin toiminnassa ei ehkä ole niin paljon korjattavaa, kuin kanteluiden määrän perusteella voisi ajatella.

Se, mitä tämän tutkimuksen perusteella kenttäpoliisin toiminnassa on syytä ottaa huomioon, on ensinnäkin toimenpiteiden huolellinen perusteleminen toimenpiteiden kohteelle. Toimivaltuudet on hyvä käydä epäselvissä ja ristiriitaisissa tilanteissa läpi, jotta toimenpiteiden kohde ymmärtää, miksi poliisi toimii niin kuin toimii. Toinen tärkeä huomioitava asia on kaikkien tapahtumien huolellinen kirjaaminen ja toiminnan perusteleminen kirjauksissa. Kun tapahtumien kulku on perusteellisesti kirjattu ja kaikki poliisin tekemät toimenpiteet perusteltu, on asiasta mahdollisesti jälkikäteen tehtävään kanteluun helpompi vastata ja esittää perusteet kantelussa mainituille toimenpiteille. Nimi- tai

numerotunnisteen käyttöön tulee kiinnittää huomiota ja muistaa se, että poliisin on kysyttäessä kerrottava nimensä ja esitettävä virkamerkinsä toimenpiteiden kohteelle heti, kun se on toimenpiteen suorittamisen kannalta mahdollista. Lisäksi tulee huomioida se, että mikäli oma ammattitaito ja osaaminen ei jossain erityistilanteessa, kuten raskaan liikenteen valvontatapauksessa riitä, tulee olla tiedossa, keneltä voi tarvittaessa asiaa varmistaa ja pyytää apua. Poliisin on myös kaikessa toiminnassaan syytä kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön erityisesti silloin, kun asiakkaaseen kohdistetaan jotain toimenpiteitä. Kun toimenpiteiden syyt perustellaan asiakkaalle selkeästi, toimivaltaperusteisesti ja ilman asenteita, kestää poliisin toiminta lähempää tarkastelua silloinkin, kun tapahtumalle on ulkopuolisia seuraajia.

6 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut kokonaisuudessaan mielenkiintoinen kokemus, sillä onnistuin löytämään aiheen, joka kiinnosti aidosti ja jonka tutkimisesta koin olevan hyötyä nimenomaan ruohonjuuritason työssä kenttäpoliisina. Valitsin laadullisen tutkimuksen isoksi osaksi siitä syystä, että voisin edetä sillä ajatuksella, että aineisto ohjaa tutkimusprosessin kulkua ja tutkimuksen muotoutumista, enkä halunnut asettaa alussa liian tarkkoja rajoja sille, miten aineiston rajaisin.

6.1 Tutkimusprosessi

Itse tutkimusprosessi lähti liikkeelle kankeasti. Summittainen aihe hallintokanteluiden käsittelemisestä lähti ajatuksen tasolla liikkeelle jo talvella, mutta siitä oli vielä pitkä matka tutkimusprosessin käynnistämiseksi. Pisin vaihe oli pyöritellä koko aineistoa vuosilta 2012 – 2020 ja keksiä lopullinen aiheen raja. Isoin ongelma tässä oli se, että olisin halunnut tutkia laajempaa aineistoa, kuin tässä tutkimuksessa on käsitelty, mutta jouduin myöntämään itselleni se, että omat resurssini eivät siihen tässä kohtaa riittäneet. Mikäli olisin malttanut käyttää opinnäytetyön tekemiseen vaikkapa vuoden, olisin ehtinyt analysoida laajemman aineiston ja tällöin myös aiheen rajaukselle ja tulkintanäkökuville olisi ollut enemmän vaihtoehtoja. Toimin kuitenkin nyt omien voimavarojeni puitteissa ja päädyin rajaamaan aineiston omaan aikatauluuni sekä käytettävään työskentelyaikaan sopivaksi.

Aineiston lukemisen ja luokittelemisen päälle tarvitsin hetken tauon opinnäytetyön tekemisestä. Olin keväällä ja kesällä lueskellut 100 kanteluratkaisua ja pyöritellyt niitä eri näkökulmista ja luokitellut eri tavoilla ja olin lopulta aivan täynnä koko kanteluita. Olin tässä kohtaa päätenyt kolmeen mahdolliseen rajaamisvaihtoehtoon ja päätin ottaa noin kuukauden mittaisen luovan tauon ja miettiä ihan muita asioita, kuin opinnäytetyötä.

Tauon jälkeen tuntui todella raskaalta palata tutkimusprosessin pariin eikä aineiston läpikäyminen taas kerran houkutellut. Tässä vaiheessa laitoin viestiä ohjaajalleni ja ehdotin mahdollisia aineiston

rajaamisvaihtoehtoja. Päädyin ohjaajan kommenttien jälkeen lopulta siihen, että yhden vuoden aineisto riittää minulle tähän työhön ja se oli siinä vaiheessa helpotus. Olisin, kuten edellä jo totesin, halunnut käsitellä laajempaa aineistoa mutta olin huomannut, että jo puolet isomman aineiston käsitteleminen ja analysoiminen laadullisesti olisi vaatinut paljon enemmän aikaa, kuin mitä itselläni oli opinnäytetyön tekemiseen varattuna. Tässä vaiheessa prosessin jatkaminen oli helpompaa ja seuraavana vaiheena kirjoitin viitekehyksen, jotta rajattu aineisto saisi vielä hetken jalostua ajatuksen tasolla.

Aineiston analysoiminen oli koko opinnäytetyöprosessin miellyttävin ja sujuvin vaihe, sillä aineiston lukeminen oli mielenkiintoista ja aiheen huolellinen rajaus sekä tutkimuskysymykset auttoivat löytämään aineistosta oikeat asiat. Tässä vaiheessa huomasin, että aineiston koko oli oikein sopiva omille resursseilleni, sillä toisin kuin odotin, aineistosta ei noussut esille jotain yksittäistä korostuvaa kantelususyytä, vaan syitä oli paljon ja jouduin käsittelemään useita eri aiheita. Tämä olisi vienyt todella paljon aikaa jo puolet laajemman aineiston kanssa.

Aineiston läpikäymisen jälkeen varsinainen kirjoitusprosessi oli nopeaa ja sujuvaa, sillä olin tehnyt aineistoa ja lähdemateriaaleja käsitellessäni huolelliset muistiinpanot lähdeviitteineen. Näiden pohjalta loppu työ oli lähinnä puhtaaksikirjoittamista. Kokonaisuudessaan prosessi on ollut pääosin sujuva ja edennyt koko ajan jollain tasolla. Mitään ylitsepääsemätöntä haastetta ei ole tullut vastaan. Omalla kohdallani tätä on helpottanut myös se, että olin saanut aineiston käyttöön ilman tutkimuslupien hakemista, joten siitä lähtien, kun sain kanteluratkaisut itselleni, on prosessin kulku ollut täysin itseni varassa.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Valitessani tutkimusmenetelmää jouduin väkisininkin pohtimaan sitä, miten luotettava tutkimus tästä aiheesta on laadullisesti mahdollista saada tehtyä. Lähtökohtanani oli kuitenkin se, että halusin käsitellä aineiston nimenomaan laadullisesti. Koska käsitelin kanteluita pelkästään kanteluratkaisuiden pohjalta, jouduin tekemään kaikki päätelmäni niissä olevien asioiden pohjalta. Tässä kohtaa en voi välttyä siltä, että tämän tutkimuksen tulokset pohjaavat siihen, millaisia havaintoja juuri minä näistä kanteluratkaisuissa olevista materiaaleista tein ja vaikka pyrin vertailemaan teksteissä olevia faktoja, en voi tulevana poliisina välttyä tietyltä valmiilta asenteellisuudelta kanteluratkaisuja lukiesani.

Sirkka Hirsjärvi ym. tuovat kirjassaan ”Tutki ja kirjoita” esille sen, ettei tutkija voi laadullisessa tutkimuksessa irtisanoutua arvolähtökohdista, sillä ne muovaavat sitä, miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä (Hirsjärvi ym. 1997, 157). Tämä näkyy omassa tutkimuksessani siinä, että koska olen tuleva poliisi, pyrin jo lähtökohtaisesti selvittämään niitä seikkoja, jotka ovat poliisin työn

kehittämisen kannalta oleellista tietoa, enkä niinkään pyrkinyt analysoimaan hallintokanteluita ilmiönä täysin objektiivisesti. Lisäksi tämä arvolähtökohta näkyy siinä, että samoin, kuin kanteluratkaisuissa, myös minä oletan tutkimuksessani, että poliisien antamat vastineet on annettu virkavelvollisuuden alla, joten lähtökohtaisesti niitä voidaan pitää sana sanaa vastaan -tilanteissa luotettavina lähteinä.

Koska tutkimustulokset pohjaavat täysin omiin tulkintoihini käsiteltävänä olevasta aineistosta, pyrin kuvaamaan mahdollisimman tarkkaan sen, miten aineiston käsittelin ja erittelemään esiin nousseet asiat mahdollisimman tarkkaan. Kuten Hirsjärvi ym. kirjassaan kertovat, lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta juuri mahdollisimman tarkka ja totuudenmukainen selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi ym. 1997, 227) ja tällä tavoin olen pyrkinyt tutkimuksen luotettavuuden lisäämisen lisäksi varmistamaan sen, että lukija ymmärtää, miten olen aineistoa analysoidessani nähin tutkimustuloksiin päässyt.

Sen lisäksi, että valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, lähestyin hallintokanteluita aiheena kuten tapaustutkimuksessa, tarkastellakseni poliiseista tehtäviä kanteluita ilmiönä. Kuten Hirsjärvi ym. kuvaavat, lähdetään tapaustutkimuksessa siitä, että kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat ilmiöt ovat ainutlaatuisia eikä näin ollen ole kahta samanlaista tapausta. Näin ollen ilmiötä tutkitessa eivät perinteiset luotettavuuden ja pätevyyden mittarit tule kysymykseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 227.) Koska laadullisessa tutkimuksessa tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa, kuin mittausvälineillä hankittuun tietoon, muotoutuu tutkimus edetessään joustavasti (Hirsjärvi ym. 1997, 160). Näin ollen omakin tutkimukseni lähti siitä lähtökohdasta, että kanteluista esiin nousevat asiat määrittelevät lopulta sen, mitä tutkitaan ja tutkimustulokset ovat oma näkemykseni siitä, millainen ilmiö kenttäpoliiseista tehtävät hallintokantelut ovat olleet Helsingin poliisilaitoksen alueella vuonna 2020.

Tutkimuksen eettisyyttä jouduin miettimään siinä, millaisena kanteluiden sisällön tutkimuksessa esitän. Koska halusin jo lähtökohtaisesti tehdä julkisen opinnäytetyön, jouduin kanteluista kirjoittaessani kiinnittämään huomiota siihen, etten julkaise mitään salassa pidettävää asiaa ja ettei ulkopuolinen kykene tunnistamaan kanteluissa asianosaisina olevia henkilöitä kirjoitukseni perusteella. Lisäksi erityisesti aiemmin käsittelemästäni asenteellisuudesta johtuen pyrin kiinnittämään huomiota siihen, että omista näkemyksistäni huolimatta esitän asiat kanteluiden syitä ja vastineita avaessani neutraalisti ja tuon omiin päätelmiini vaikuttaneet asenteet esille vasta tuloksia analysoidessani.

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Kuten jo aiemmin totesin, olisin itsekin halunnut käsitellä poliisiin kohdistuneita hallintokanteluita laajemman aineiston kautta, mutta siihen ei ollut tässä tutkimuksessa resursseja. Uskon kuitenkin,

että jokainen poliisilaitos hyötyisi siitä, että heillä työskentelevien poliisien toimintaan kohdistuneita hallintokanteluista ja niiden syitä tutkittaisiin laajemmin. Vaihtoehtona olisi tutkia kanteluihin johtaneita syitä laadullisesti useamman lähivuoden, esimerkiksi viimeisen kahden tai kolmen vuoden ajalta. Tällaisessa tutkimuksessa voisi eritellä tutkittavaksi jonkun tietyn laitoksen alueen kenttäpoliiseihin, perustutkinnan poliiseihin tai vaikka ulkomaalaispoliiseihin kohdistuneet kantelut. Selvittäessäni hallintokanteluista tehtyjä aikaisempia tutkimuksia havaitsin se, että hallintokanteluista tehdyt tutkimukset ovat keskimäärin enemmän määrällisiä, joten näkisin, että tilausta olisi nimenomaan laadullisille, kanteluiden sisältöä tarkemmin analysoiville tutkimuksille.

LÄHTEET

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020. Hansaprint Oy, Turenki.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2019. PunaMusta Oy, Helsinki.

HE 50/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hallintolain muuttamisesta.

Eriksson, Max 2020: Oikeusyksiköiden suorittama laillisuusvalvonta sekä ratkaisovalta hallintokanteluasioissa. Opinnäytetyö YAMK. Poliisiammattikorkeakoulu.

Heikkinen, Nina 2016: Poliisin työtä ohjaavien kanteluratkaisujen prosessi, tiedonkulku ja vaikutus Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella. Opinnäytetyö AMK. Poliisiammattikorkeakoulu.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997: Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu 2007.

Husa, Jaakko & Pohjolainen, Teuvo 2014: Julkisen vallan oikeudelliset perusteet – Johdatus julkis-oikeuteen. Talentum, Helsinki.

Kapiainen, Jari 2006: Poliisista tehtyjen kanteluratkaisujen merkitys poliisin laatujohtamisessa ja oppivassa organisaatiossa. Pro Gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto, Johtamistieteiden laitos.

Kuinka kantelu tehdään? Luettavissa: https://www.oikeusasiamies.fi/fi_FI/web/guest/kuinka-kantelu-tehdaan- Luettu: 26.8.2021

Mäenpää, Olli 2016: Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Oikeusasiamies ja oikeuskansleri. Luettavissa: https://www.oikeusasiamies.fi/fi_FI/web/guest/oikeusasiamies-ja-oikeuskansleri Luettu 28.8.2021

Poliisihallitus 2020: Sisäinen laillisuusvalvonta ja eräät muut oikeudelliset asiat poliisissa. Ohje. POL-2019-16223

Ripatti, Pinja 2019: Oikeuskanslerin poliisiin vuonna 2017 kohdistamien kanteluratkaisujen vaikutuksia. Opinnäytetyö AMK. Poliisiammattikorkeakoulu.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto [pdf-verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf> Luettu 27.6.2021.

Sisäinen valvonta takaa poliisityön laadun. Luettavissa: <https://poliisi.fi/sisainen-valvonta> Luettu: 26.8.2021

Sisäministeriö 2020: Laillisuusvalvonta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla. Ohje. SMDno-2020-158.

Virtanen, Timo 2021: Eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyt kantelut poliisin toiminnasta. Opin-
näytetyö AMK. Poliisiammattikorkeakoulu.